

KULTÚRA

ROČNÍK XIV. – č. 12

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

15. JÚNA 2011

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20€

Snímka: Katarína Džunková

Na internete sa koncom novembra 2010 objavila informácia, že z vatikánskeho prostredia „unikla“ správa, ako z pripravovanej knihy Svätého Otca Benedikta XVI. - Svetlo sveta, vyšlo „na svetlo“ aj jeho vraj mylné tvrdenie, že „tradičná veľkopiatočková modlitba [keď sa Cirkev tradične modlí aj] za obrátenie Židov, je nepravdivá“. Ba podľa iniciátora kritiky tohto pápežovho názoru - Dona Pacu, t. j. Dr. Francesca J. Romera Carrasquillo, španielskeho filozofa a možno i ďalších opozičných teológov z vatikánskeho okruhu, citované pápežovo konštatovanie je „teologicky pomýlená a nezriadená túžba po ekumenizme“!

A tu v intenciách nepredpojatého zisťovania pravdy čitateľ takejto kritiky sa aspoň v prvom momente môže ocitnúť na pochybách, koho v takejto situácii pokladať za arbitra, keď je postavený pred úlohu vedieť sa správne zachovať a nedať si „vyraziť dych“, ani v možnom prípade teologicky zmýliaceho sa, a teda vo veciach viery a mravov už vôbec nie neomylného pápeža, a zároveň nestrácať zo zreteľa ani skúmanie, akú váhu „neomylnosti“ alebo aspoň mieru pravdy môže viceversa mať v tomto prípade tábor pápežových kritikov, akože samozvaných cirkevných „ochranárov“ (a koľkých to už v rade

Judaizmus a kresťanstvo

stáročí!), čo sa rozhodli vziať osud cirkevného magistéria do vlastných rúk!

JURAJ CHOVAN-REHÁK

V tejto súvislosti sa nám akosi nevojak do mysle tlačí informácia z talianskych novin Trento Giorni, ako sa Vatikán stal objektom svetového slobodomurárstva.

A ak sú tu uvádzané správy o slobodomurároch vo Vatikáne pravdivé, potom je ešte dôležité vedieť najmä to, že boli to práve šesťdesiate. roky minulého storočia, teda obdobie Druhého vatikánskeho koncilu, keď sa tu zaznamenal zvýšený záujem slobodomurárstva o Vatikán a zrejme tým

najvábivejším objektom boli tam vtedy sústredení biskupi z celého sveta. Nuž nemusíme byť azda ani príliš domýšľaví, keď práve tu budeme hľadať aj príčinu známeho záporného hlasovania koncilových otcov pri rozhodovaní o osude cirkevnej doktríny, že Mária je matkou Cirkvi.

A že sa toto predsa len dostalo do výsledných koncilových dokumentov, stalo sa tak iba na zásah pápeža Pavla VI., teda mocou jeho najvyššieho učiteľského úradu. Preto nebude možno od veci ani domnienka, či aj takáto eventualita nemohla vyvolať a zverejniť príslušnú kritiku Benedikta XVI. zo strany takýchto liberálne naladených reformátorov v programovom spochybňovaní dogmy o pápežskej neomylnosti aj v tom jej tradičnom vymedzení, teda len čo sa týka otázok viery a mravov a vyhlasovaných „ex cathedra“.

(Pokračovanie na 3. strane)

Každému je jasné, že zákon ustanovený mafiánom nebude nasmerovaný proti záujmom zločinu, ale naopak, bude naformulovaný ak už nie otvorene promafiánsky, tak aspoň bude obsahovať zadné vrátka, ktorými mafia v prípade ohrozenia unikne spravodlivému trestu, resp. aspoň získa čas, aby sa preskupila. Legislatívci, uvedomujúci si skutočné mocenské rozloženie v spoločnosti, ale najmä rozloženie síl globálnych, sa zvyčajne nepúšťajú do sporu s týmito vektormi, ale svoj deficit po „spravodlivosti“ uplatňujú skôr na bezbrannom jednotliv-

O povahe času

TEODOR KRIŽKA

covi, vedomí si utilitárnej premisy, že je vyčerpávajúce zápasit' so skutočným zločinným prostredím.

Má teda zločin záujem, aby jednotlivec bol rozhladený a vzdelaný?

Zaiste nie.

Každá moc, ktorá si vlastné privilégium zbožštila a chce si ju udržať ak nie natrvalo, tak zaiste do ostatku možnosti, sa preto bude usilovať masu jednotlivcov udržiavať vo vedomostných koridoroch, ktoré nesmerujú k rozpoznaní či nebudaj narušeniu jej privilégií a naopak, obmedzenej slobody tých, na úkor ktorých sa teší dostatkom moci a dohier.

Prečo by sme teda mali predpokladať, že vlády, ktoré redukujú výdavky na vzdelanie a vedu, sú vlády, ktoré vedú svoje národy k slobode, o ktorej tak rady rozprávajú? Prečo by prostredie, v ktorom na 99,9% dominuje bulvár, malo signalizovať aspoň iskierku nádeje, že bude lepšie?

Vari je slobodou sloboda k hlúposti?

Asi áno.

Podobne je to aj s mravnosťou. Nikdy nebol dobrý ten učiteľ, ktorý chcel byť obľúbený a populárny, nadbiehal žiakom, lebo rozpoznal ich unikové chodníčky, ale tváril sa, že ich nevidí, ba ešte im na nich odomyká vrátka.

Hľa, sloboda: všetci tí, ktorí sa vystriedali na ministerských postoch školstva a kultúry vysoko nad hlavu dvíhali a dvíhajú veľko v podobe roztvoreného prostredníka a ukazovák na pravej ruke.

Sloboda a oslobodenie je napodiv stále dobrým palivom do motora rozmanitých revolúcií, ktorých výsledkom je iba zmena alebo utvrdenie moci a vlastníckych vzťahov úzkych skupín. Väčšina, žiaľ, má právo iba za túto zmenu prinášať obeť, neraz tú najvyššiu.

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

Nadarmo budete stavať kostoly, dávať duchovné cvičenia, zakladať školy, všetka vaša práca a vaše úsilie vyjdú navnivoč, ak nebudete schopní vládnuť zbraňou spôsobilou na útok aj na obranu - vernou a rýdzou katolíckou tlačou... Priniesol by som akúkoľvek obeť, svoj prsteň, pektorál i reverendu by som vložil do zálohy, len aby som mohol podporiť katolícky časopis. sv. Pius X.

Poslankyňa Vášáryová odkrýva karty

LIST HELENE JACOŠOVEJ,
RIADITELKE
SLOVENSKEHO INŠTITÚTU
VO VARŠAVE

Vážená pani riaditeľka, dovoľujem si Vás informovať, že s veľkým zármutkom som prijal správu, že 2. júna 2011 ste zaradili do programu práce Slovenského inštitútu vo Varšave prezentáciu knihy poslankyne Národnej rady Slovenskej republiky Magdalény Vášáryovej Šasiad o pónocy, vydané v máji 2011 vydavateľstvom UNIVERSITAS, lebo predmetná kniha poškodzuje dobré meno Spolku Slovákov v Poľsku a jej cieľom je kompromitácia našej krajanskej organizácie v Poľskej republike. Osobne je mi mimoriadne ľúto najmä preto, že so Slovenským inštitútom vo Varšave dlhodobo prospešne spolupracujeme.

Spolok Slovákov v Poľsku rozhodne protestuje proti tvrdeniam poslankyne NR SR obsiahnutým v citovanej knihe, že na krajanských akciách krajania spievajú ...z plného hrdla staré nacionalistické piesne typu Rež a rúbaj do krve!“ a že počas krajanských podujatí sa prevoláva, aby boli vyrezané aj iné národy (s. 260-261). Jednoznačne protestujem taktiež proti tvrdeniam poslankyne NR SR, M. Vášáryovej, že ...Pointou... XI. Zjazdu Spolku Slovákov v Poľsku, ktorý sa konal v dňoch 25-26. januára 2003 v Krakove a ktorého sa zúčastnila ako veľvyslankyňa SR vo Varšave, bola ...propagácia kníh a publikácii Matice [slovenskej], ktoré ospevovali Tisa a fašistický režim nového slovenského štátu... (s. 261). Okrem iného publikácia obsahuje množstvo vecných chýb (na s. 100 píše, že v roku 1920 a 1924 poľská strana vkročila na územie Slovenska a na s. 85 tvrdí, že poľské vojská v roku 1939 (!) zajali Oravu a Spiš, čo nie je pravda, pretože poľské vojská vkročili na územie ČSR iba v rokoch 1918/19, 1938 a 1968), ktoré zosmiešňujú úroveň slovenskej diplomacie v zahraničí.

Zohľadňujúc hore uvedené žiadam, aby ste zrušili prezentáciu predmetnej publikácie na pôde štátnej ustanovizne Slovenskej republiky vo Varšave, lebo poškodzuje naše dobré meno a je v rozpore s elementárnymi normami spoločenského chovania. Tvrdenia poslankyne M. Vášáryovej sa nezakladajú na pravde, sú úplne neopodstatneným ohováraním slovenskej národnostnej menšiny žijúcej v Poľsku a Spolku Slovákov v Poľsku, s čím sa v posledných týždňoch často stretávame zo strany niektorých pravicovo orientovaných poľských samospráv na hornej Orave a severnom Spiši v Poľsku.

S krajanským pozdravom

LUDOMÍR MOLITORIS,
generálny tajomník
Spolku Slovákov v Poľsku

NA VEDOMIE:
Richard Sulík,
predseda Národnej rady SR
Mikuláš Dzurinda
minister zahraničných vecí SR
Vasil Grivna,
veľvyslanec SR v Poľsku

Milan Vetrák,
predseda Úradu pre Slovákov
žijúcich v zahraničí
Marek Lisánsky,
generálny konzul SR v Krakove
Marián Tkáč,
predseda Matice slovenskej

STANOVISKO PREDSEDU MATICE SLOVENSKEJ K PREZENTÁCII KNIHY POLNOČNÝ SUSED

V Medzinárodnom centre kultúry v Krakove (30. mája 2011) a v Slovenskom inštitúte vo Varšave (2. júna 2011) uskutočnila sa prezentácia poľského prekladu knihy Polnočný sused, ktorú vydalo vydavateľstvo Universitas. Na prezentácii knihy spomienok slovenskej veľvyslankyne vo Varšave sa zúčastnilo množstvo predstaviteľov kultúrneho, spoločenského i akademického života, ako aj zástupcovia diplomatického zboru, vrátane slovenského vyslanca v Poľsku.

Žiaľ, nie sme vedno so Spolkom Slovákov v Poľsku nadšení niektorými pasážami spomienok, lebo skresľujú skutočné udalosti, ba obsahujú aj nepravdivé informácie, hraničiace s osočovaním nielen poľských Slovákov, ale aj Matice slovenskej. Dôrazne sa preto ohradzujeme voči tvrdeniam, že na zjazde Spolku Slovákov Poľsku v januári 2003 sa predávala literatúra, propagujúca fašizmus, vydaná Maticou slovenskou. Autorka neuviedla ani jeden konkrétny titul, ktorý by jej tvrdenia potvrdzoval, čo podľa svedectva účastníkov ani nemohla, pretože Matica slovenská takúto literatúru nevydáva a odsudzuje ideológiu a prax totalitných režimov. Osobitne nás zarmucuje, že poľské vydanie tejto knihy sa stretlo so záujmom nielen v poľskej verejnosti, ale aj poľských médií a expertov na stredoeurópsku politiku (Władysław Bartoszewski, Adam Michnik), ktorí takto boli uvedení do omylu.

MARIÁN TKÁČ,
predseda Matice slovenskej

O povahe času

(Pokračovanie z 1. strany)

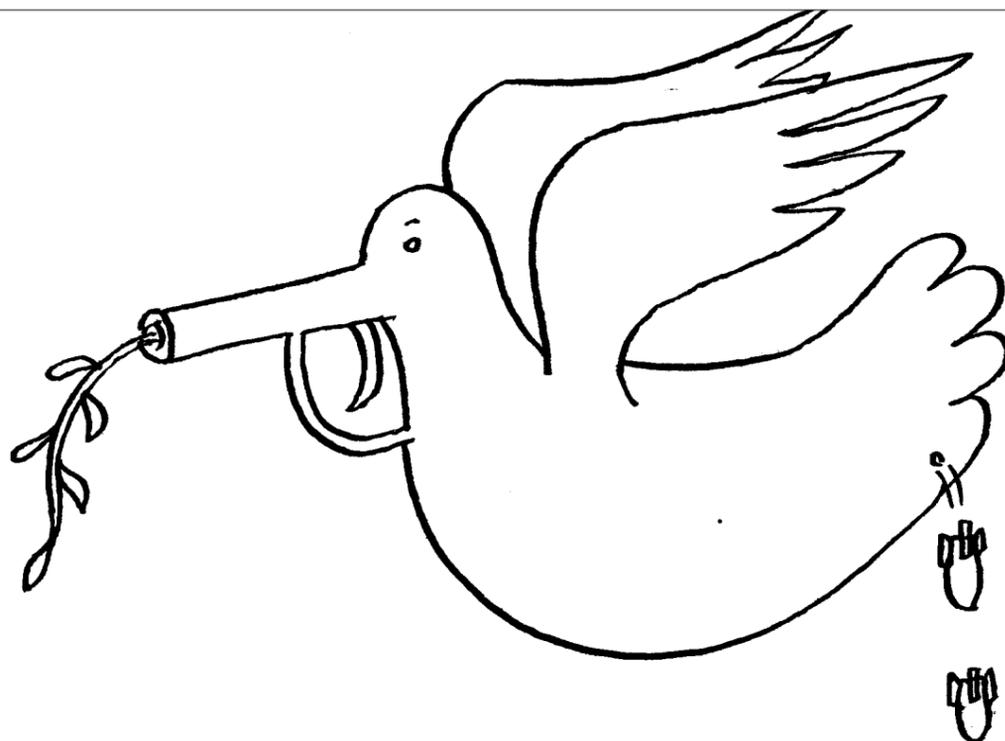
Podivujem sa preto zvláštnemu zastretiu zraku i mysle, podivnej schopnosti každej mladej generácie prijímať sofistikovane moderované excesy ako domnelé úsilie o pokrok, ktorý sa zvyčajne končí veľkým sklamaním.

Už som to písal mnohokrát v rozmanitých podobách, ale musím to zopakovať znova a natvrdo: Nie revolúcia, ale naopak - kontrarevolúcia je pokrok, lebo strháva masku z tváre tých, ktorí iba zneužívajú nezriadené ľudské pudy, aby človeka nalákali do zápasu o ich privilégia a všeobecné zotročenie. Sloboda nie je hlúposť, nevzdelanosť, otupenosť a pod., ale pochopenie skutočných obsahov dejinných procesov. Sloboda nie je predstava, že všetko je dovolené, ale zodpovednosť a mravnosť.

Ak túto úvahu premietneme do biblického jazyka,

oslobodenie nepochádza od diabla, čo ako sa za osloboditeľa pasuje, ale - od Boha. Súdiac podľa správ, ktoré sa na nás valia zovšadiaľ, si túto síce zjavnú, no všemožne zastieranú pravdu uvedomuje čoraz menej ľudí, nehovoriac o fakte, že čoraz menej ľudí je ochotných za ňu čosi obetovať. Intelektuáli a politici, ktorí by mali cítiť väzbu medzi svojim poslaním a mravnosťou, neraz iba uzatvárajú s brachiálnou mocou a bezprecedentnou ohavnosťou mier, čo v skutočnosti značí iba dočasný odklad ďalších a ďalších ústupkov a nakoniec zvyšujúce sa riziko konfliktu. Dokonca aj tí, ktorí sa v mene pravdy obliekli do purpuru, často stoja pred jačiacimi davmi podobne ako Pontský Pilát a - metaforicky povedané - v mene pokoja prepúšťajú zločinca Barabáša a vydávajú na smrť Ježiša.

TEODOR KRÍŽKA

US PEACE - DOVE
(AMERICKA' HOLUBICA MIERU)

Kresba: Andrej Mišanek

Ján Čarnogurský: Modravá hora nás čaká

Minulý rok vystúpili prvýkrát desiatky návštevníkov zo Slovenska na Modravú horu, najvyššiu horu Matry.

Vzdali sme hold našim apoštolom sv. Cyrilovi a Metodovi aj tretiemu vrchu nášho trojvršia - Matre.

Tento rok si na sviatok sv. Cyrila a Metoda výstup zopakujeme.

Sviatok pripadá na 5. júla (utorok). Na Slovensku je deň pracovného voľna. Ďaleko sa aj tak nedá ísť, ale výlet na neďalekú Matru v Maďarsku je práve na jeden deň. Kto má v aute navigačný prístroj, nech si udá ako cieľ v Maďarsku Kékestető (maďarský názov Modravej hory). Cesta vedie až na vrchol, je tam aj parkovisko a navigácia vás už dovedie. Na vrchole hory sa stretneme od 13-tej do 15-tej hodiny. Kto si chce užiť viac turistiky, môže odstaviť auto na parkovisku Mátraháza a odtiaľ vystúpiť na horu peši po turistickej značke, je to asi 2 km. Mátraháza je asi 100 km na severovýchod od Budapešti. Z Budapešti po Gyöngyös vedie diaľnica, potom zvyšných asi 15km vedie dobrá cesta.

Minulý rok sa nás na Modravej hore zišli desiatky z celého Slovenska.

Matičiarky z Košíc zaspievali slovenské hymnické piesne. Teraz bude v Maďarsku pracovný deň, cesty budú asi plnšie, ale na Modravej hore bude rovnako krásne.

Dovidenia na vrchole Matry!

(Pokračovanie z 1. strany)

V danom prípade pápežom vyvolaný „problém“ v podstate tkvie v otázke, či existuje prirodzená jednota medzi judaizmom a kresťanstvom, presnejšie povedané, či existuje jednota medzi judaizmom starozákonným a judaizmom novozákonným, teda s tým judaizmom, ktorý sa sformoval až po vzniku kresťanstva.

Pápež Benedikt XVI. svoje tvrdenie o nesprávnosti spomenutej modlitby odvodnil konštatovaním, že „on chápe hlbokú jednotu medzi Starou a Novou zmluvou“, a práve preto modlitba za obrátenie Židov akoby za obrátenie pohanov, čiže chápaná v jej misijnom zmysle, nemá teologicky opodstatnené zdôvodnenie. Navyše, môžeme byť aj na pochybách, či takáto modlitba za Židov nemôže popri ostatných veľkopiatočkových modlitbách - teda za národy naposol pohanskej orientácie, pôsobiť ako urážlivé zrovnávanie Židov s pohanským svetom. Lebo kým bude existovať svet, stále budú aktuálne Kristove slová, povedané samaritánskej žene pri Jakubovej studni, že „spása je zo Židov“ (Jn 4, 22). To znamená, že táto spása už aj prišla a existuje, i stále bude existovať ako trvale platný fakt! Ide teda o teologicky chápaný „gnómický prezent“, ktorý by sme nemali strácať zo zreteľa, ako vec spravodlivosti.

V takomto „misijnom“ obracaní Židov by sme sa usilovali o ich konverziu vonkajšiu, a to bez rešpektu toho, že všetky naše zjavené alebo aj ináč získané pravdy o jedinom Bohu a Stvoriteľovi všetkého viditeľného i neviditeľného, a že i všetky naše základné etické normy, najmä prikázania Desatora, súčasný kresťanský svet zdedil po Židoch. A práve preto by ešte nástojčivejšie mala platiť stála požiadavka modlitby za ich vnútornú konverziu, nie vonkajšiu, ako sa Cirkev modlí za obrátenie pohanov vo Veľký piatok. A na tento cieľ by sme sa mali modliť aj okrem veľkopiatočkového času. Vnútorné obrátenie poznáme ako trvalú evanjelióvu požiadavku, s ktorou sa svätopisec obracia na nás všetkých a Ježiš Kristus ju požadoval aj od apoštola Petra!

Preto požiadavka tejto konverzie je aktuálna aj vo vzťahu k súčasným Židom, ktorých už netreba ani tak poučať o základných, novozákonných pravdách kresťanskej viery, akoby dajakých obrátenecov z pohanstva. Ale tu ide najmä o známy apel na „dobrú vôľu“, tak ako on zaznel z úst nebeských poslov v Betleheme pri Mesiášovom príchode na tento svet, a teda i vo vzťahu k Židom práve s touto výzvou uveriť i to, čo v tejto veci oznamovali už dávni proroci. Lebo aj dnešní Židia vedia, že má prísť na svet od Boha poslaný Mesiáš. Ale ich predstava o ňom je iná, ako ju chápu kresťania. Preto tento nimi vysnvaný Mesiáš dosiaľ ešte neprišiel, ale ani nikdy nepride!

A práve aj táto ich predstava o Mesiášovi, zameraná len „pro domo sua“, mala by byť objektom našich prosieb za zmenu ich zmysľania, lebo tu akoby uviazlo ich obrátenie, ako odvrátenie sa od týchto svojich svojvoľných mesiášskych konštrukcií, ktoré sú v protiklade s poslaním Mesiáša. A toto poslanie mu aj podľa ľudskej dedukovateľnej logiky určil sám Boh! Pretože Boh, hriechom prvých rodičov krajne ukrievdený subjekt, keď práve on, spodstatnená pravda, bol nimi uznaný za ľuhára. On ako jediný má teda právo určiť, akú mieru satisfakcie by mu mal Mesiáš zložiť na odčinenie takejto nesmierne veľkej urážky, lebo to bola urážka nesmierne veľkého Boha. Veď evanjelista Ján hovorí, že „kto neverí Bohu, robí ho ľuhárom“ (Jn 5, 10, a toto je podstata previnenia, akého sa prví ľudia dopustili voči Bohu.

Preto odpor proti takto chápanému Mesiášovi možno hodnotiť aj ako pretrvávajúci jav rúhania sa človeka voči Bohu, ktorého sa dopustil v „rajskej záhrade“, no zo strany súčasného judaizmu ešte i bagatelizovaním tejto urážky, ako by sa v raji vlastne nič nestalo a Mesiáš mal by tu teda mať voľné ruky starať sa len o zabezpečenie pozemského blaha Židovského národa! Takéto je zo strany Židov tradičné chápanie poslanca Mesiáša,

nie dajaká reklamácia Božieho zadostučinenia! Naproti tomu modlitba za takéto vnútorné obrátenie Židov môže sa zo strany nežidovských kresťanov chápať aj ako prejav vďaky židovskému národu, že naša spása prišla k nám práve cezeň ako vyvolený národ, od ktorého si Mesiáš vzal svoju fyzickú podstatu. A v podobnom zmysle, ale to už ako za svojich súkmeňovcov, prosia aj všetci vnútorné obrátení kresťania zo židovstva, a za celé obdobie post kresťanského judaizmu ich nie je málo.

Takúto modlitbu zo strany vnútorné obrátených Židov možno chápať ako dôkaz lásky k svojmu národu, ako to vyznal i ten najväčší Žid po Ježišovi Kristovi a jeho matke Márii (či apoštolovi Petrovi), ale zároveň aj ten najväčší známy židovský konvertita Šavol čiže Pavol, apostrofovaný ako Apoštol národov. V Liste Rimanom to jednoznačne potvrdil, keď napísal, že „radšej by on sám bol zavrnutý od Krista, namiesto svojich bratov, jeho súkmeňovcov podľa tela“ (Rim 9, 3), čo teda možno označiť za dôkaz lásky „non plus ultra“! A opäť možno povedať, že práve takýchto prejavov kresťanskej lásky a zároveň i židovského vlastenectva tiež nie je málo.

Chceme v tejto súvislosti poukázať aspoň na tie najtypickejšie prípady takýchto vyznáčov kresťanstva zo židovstva, pričom pojem typickosti ani v týchto prípadoch (ako v spoločensko-vedných otázkach vôbec) neodvodzujeme iba z ich početnosti alebo masovosti výskytu, ale hľadíme naň ako na ideový noumén, v ktorom je obsiahnutý najperspektívnejší spoločenský fenomén. A práve touto vnútornou silou možno dokumentovať kontinuitu medzi starozákonným a novozákonným judaizmom, ktorú predstavujú nielen veľké zástupy prostých kresťanov zo židovstva z tých najstarších kresťanských čias, ale aj z čias našej súčasnosti.

Ale osobitne tu chceme upozorniť ešte na dve takéto kresťanské osobnosti židovského pôvodu, a to na rehoľnú sestru, sv. Teréziu Benediktu z Kríža (občianskym menom Dr. Editu Steinovú), kresťanskú filozofku-fenomenologičku, a jezuitského novica Tomáša Munka, tiež v príprave blahorečenia, a umučených v nacistických koncentračných táboroch. Tieto veľké konvertované osobnosti pri odvádzaní gestapom (ju z karmelitánskeho kláštora v Echte, teda v Holandsku, a to aj s jej rodnou sestrou, a jeho, z jezuitského v Ružomberku), odchádzali s úprimne prežívaným rozhodnutím, že všetko utrpenie prinášajú ako obeť za svoj národ.

Svätá Terézia-Benedikta (i jej sestra Róza) z tohto dôvodu odmietli aj ponuku novej záchranu. A práve pri tejto svätici, takmer našej súčasničke, máme doklad o žiarivom kľenutí a premostovaní darov Božích milostí, pretože táto novoveká svätica podnet k svojej konverzii čerpala od svojej stredovekej a veľkej súkmeňovkyne - svätej Terézie Avilskej, známej aj ako Terézia od Ježiša, pápežom vyhlásenej za „Učiteľku cirkvi“, a reformátorky karmelitánskej rehole. Edita Steinová vstúpila do jej rehole po preštudovaní jej duchovného diela, oslovená iste aj jej židovským pôvodom, kam ju potom nasledovala i sestra. A toto premostenie milostí klenie sa ako veľká časová dúha 360-tich rokov, v ktorej sa tieto dcéry izraelského národa ako kresťanky nadčasové rovesníčky sformovali pre Božie kráľovstvo.

Don Paco sa analýzu pápežových tvrdení pokúsil postaviť na kvázi formálne logický, akoby exaktný základ, a to v podobe sylogistických premis, čiže ako premisy major a premisy minor. Pod premisou major chápe tzv. východisko výpovede a do premisy minor vložil jadro výpovede. Teda v tom prípade, že ak východiskom výpovede je, že existuje

kontinuita medzi judaizmom a kresťanstvom, potom by sme sa za obrátenie Židov modliť nesmeli (vlastne ani nemali, lebo Židia by vlastne nemali čo meniť). A jadrom výpovede je, že kontinuita medzi kresťanstvom a takýmto judaizmom existuje!

Preto na prvý pohľad by sa zdalo, že kritik dáva Benediktovi XVI. za pravdu, no on tento sylogizmus iba takticky využíva, aby u čitateľa zvýšil účinnosť možnosťou prekvapenia z jeho následného tvrdenia o opaku. Preto Paco k hore citovanému jadrú výpovede vzápätí dodáva, že táto kontinuita síce existuje, ale iba medzi kresťanstvom a judaizmom z čias pred kresťanstvom, ale nie medzi moderným judaizmom a kresťanstvom, čo pápež Benedikt XVI. vraj pomýlene prehliadol, a čo treba stroho rozlišovať.

Judaizmus a kresťanstvo

Don Paco pápežovi Benediktovi XVI. zadržieva ignorovanie skutočnosti, akou je súčasný judaizmus, ktorý vraj už nekorešponduje s judaizmom Starého zákona.

Podľa tohto pápežovho kritika by sme mali do činenia s judaizmom dvojakým, a to s judaizmom starozákonným, čiže predkresťanským (respektíve kresťanstvu lojalným), a s judaizmom už po vzniku kresťanstva, ktorý je však voči kresťanstvu krajne antagonistický. A tak, kým to prvé (zhodu Staré a Novej zmluvy) kritik pápežovi ešte priznáva, toto druhé mu však už hodnotí ako jeho veľký omyl. Preto nás prekvapuje jednoduchosť, ak nie priam prostoduchosť takejto kritiky pápeža, čo možno vnímať len ako deficit súdnej opatrnosti, či mysliteľsky precizny a v každom ohľade aj hlboko fundovaný pápež nemá vo svojom talóne aj argument kriteriologický (quod quam „tertium datur“!).

Veď hoc len priemerne orientovanému bádateľovi v Biblii by nemalo chýbať vedomie, že pojem židovského národa, ako národa vyvoleného, je biblicky konštantná, čiže nadčasovo existujúca skutočnosť, ktorú Benedikt XVI. iste mal a má na pamäti, ale na čo akoby bol náš kritik celkom zabudol. Pretože biblicky vždy bude existovať len jeden-jediný židovský národ, čiže národ dedičov večného Božieho prisľúbenia Abrahámovi, ako na jednej strane nielen tie verné, ale na druhej strane i tzv. „stratené ovce domu Izraela“ (Mt 10, 6), no ktorí stále tvoria koherentnú súčasť tohto domu. Tu si ešte pripomeňme i list sv. Pavla rímskym kresťanom, čo sa obrátili z pohanstva, že Boh aj týchto Židov „miluje vzhľadom na vyvolenie kvôli otcom, lebo Božie dary a povolanie sú neodvolateľné“ (Rim 11, 28-29).

A biblicky komplexný charakter vyvolenosti židovského národa, ako na veky platný prisľub Božieho požehnanie preň, jasne vyplýva práve zo známeho anjelského zvestovania Mesiášovho príchodu preľaknutej izraelskej panne, Márii, ako ho zaznačil evanjelista Lukáš:

„Neboj sa, Mária, našla si milosť u Boha. Počneš, porodíš syna a dáš mu meno Ježiš. On bude veľký a bude sa volať synom Najvyššieho. Pán - Boh mu dá trón otca Dávida, navyky bude kraľovať nad Jakubovým rodom a jeho kráľovstvu nebude konca“ (Lk 1, 30-33).

A v takomto zmysle znejú i slová proroka Jeremiáša: „Ty sa však neboj, služba môj Jakub, hovorí Pán - veď ja som s tebou, aby som ťa zachránil. Áno, zničím všetky národy, medzi ktoré som ťa roztrúsil, iba teba nezničím. Ale budem ťa karhať spravodlivo a bez trestu ťa nenechám“ (Jer 30, 10-11). Pravdaže, evanjelista a prorok Jeremiáš myslia tu na časy po skončení tohto sveta, no Židia, a vôbec ľudská povaha je už taká, že veci nadčasové rada by nahradila časnými!

Boh je totiž i napriek hrubému od-

poru človeka vo svojich prisľúbeniach stály a vždy pravdivý a nad všetok ľudský pochop i zhovievavý. Ibaže tu je podstatne dôležité, aby sme nehovorili o koze, kde treba myslieť o voze! Lebo kozička v tomto prípade symbolizuje len to tradičné obhrýzanie konárikov po medziach čo ako vábivého kráľovstva tohto sveta, zatiaľ čo pri voze by sme už skôr mali myslieť na onen Eliášov „ohnivý koč“ pre všetkých pozemských pútnikov, smerujúci do nášho zasľúbeného nebeského kráľovstva. V ňom všetci jeho účastníci bez rozdielu budeme sa tešiť zo splnenia veľkého Božieho prisľubu požehnanie, ktoré žičlivý Boh ako náš Otec nebeský sľúbil nielen Abrahámovi a jeho Jakubovým potomkom, ale jeho prostredníctvom „všetkým národom sveta“.

A toto bude to pravé kráľovstvo, definitívne kráľovstvo Božie! Teda nie to tradičné uplatňovanie vlády a moci nad niekým, ale „kráľovstvo pravdy a života, kráľovstvo svätosti a milosti - kráľovstvo spravodlivosti, lásky a pokoja“. Toto sú jeho hlavné atribúty, ako ich cituje známa omšová prefácia zo sviatku Krista-Kráľa. Preto akékoľvek iné úvahy, napríklad o Mesiášovi a jeho „židovskom“ kráľovstve, ktoré sa vryli, možno i pod vplyvom Zlého tak hlboko do povedomia všetkých starozákonných a novozákonných generácií Židov, napokon budú musieť ustúpiť triezvej úvahe (napriek ich zvodnému a po stáročia mylne pestovanému presvedčeniu), že Boh by určite nebol pristal na takú náročnú obeť svojho syna, keď by jej ovocím malo byť obnovenie len dajakého pozemského, čiže aj tak iba časného kráľovstva!

Preto konverzia židovského zmysľania v tomto ohľade je aj mimoriadne náročná, aj rozhodujúca. A tu by naša modlitba bola ozaj „hodná trudu a zásluha hodná znaja“. Veď tejto ideii podliehali aj všetci Kristovi učeníci, a to i napriek tomu, že primárnou ideou Ježišových katechéz bolo hlásanie príchodu Božieho kráľovstva a informácia o Bohu ako našom Otcovi! Preto až udivuje, s akou zvrátenosťou sa Ježišovi učeníci po jeho zmŕtvychvstani pýtali, či teraz prišiel onen čas, keď už obnoví kráľovstvo Izraela (Sk 1, 6)! A o to ťažšie sa bude treba v tejto veci vyrovnávať aj príslušníkom toho neskoršieho, post kresťanského judaizmu. No čo zvládli oni, s pomocou toho, ktorý i dnes aj v tomto ohľade robí veľké divy, naše modlitby nebudú daromné.

Donu Pacovi by sme teda mohli pripomenúť, že medzi judaizmom predkresťanských a judaizmom aj našich najnovších čias v očakávaní takeho Mesiáša, ktorého poslaním by malo byť iba obnovenie židovského kráľovstva, je naozaj hlboká jednota! No podľa Dona Pacu je vraj terajší post kresťanský judaizmus fakticky už nielen novým náboženstvom židovského národa, ale i podstatne odlišným od starozákonného judaizmu, ktoré sa utvorilo po zničení Jeruzalemského chrámu. Lenže to, čo by mal pápež Benedikt XVI. „vedieť“ rozlíšiť (podľa Dona Pacu), sú tieto veci ešte stále iba formálne, respektíve liturgické povahy, čiže vôbec nie doktrínálneho charakteru, hoci podľa rozvádzaných záverov Dona Pacu, dalo by sa už aj hovoriť o inom židovskom národe, než bol národ Starého zákona. Pretože judaizmus v týchto časoch vraj prešiel zmenu, a to nielen pre nemožnosť jeho zachovania Starej zmluvy, keď ako dôvodí, „niet Chrámu, niet [teda ani možnosti] obeť“, skrátka, „niet [už tradičného] judaizmu(!), a existuje len silný anti kresťanský prvok, ktorý sa v tomto novom náboženstve sformoval. A hoci jadrom moderného judaizmu je ešte aj očakávanie Mesiáša, no i presvedčenie, že Ježiš z Nazareta týmto prisľúbeným Mesiášom nie je.“

V tejto súvislosti sa nám ešte prichodí vrátiť k onomu listu Pavla apoštola Rimanom, v ktorom im vysvetľoval, že Židia im boli nepriateľmi pre hlásanie

evanjelia, ale to iba na ich prospech, keďže aj oni, Rimania, voľakedy neverili Bohu, ale teraz dosiahli milosrdenstvo pre neveru Židov, tak i Židia teraz neveria pre milosrdenstvo, ktorého sa dostalo Rimanom, aby raz aj oni, Židia, dosiahli milosrdenstvo. Boh totiž všetkých uzavrel do nevery, aby sa nad všetkými zmi- loval. (Rim 11, 30-32).

No apoštol Pavol už v predchádzajúcich veršoch tohto listu Rimanom vyslovil i také teologicky vážne a perspektívne konštatovanie, ktoré by mali mať na pamäti i všetci Židia: „Nechcem, bratia, aby ste nepoznali toto tajomstvo, že na časť Izraela zaľahla slepota dotiaľ, kým nevojde plný počet pohanov, a tak bude spasený celý Izrael.“ (Rim 11, 25-26).

V našej reakcii na tu citované stanoviská Dona Pacu nechceme odsudzovať ani takéto formálne logické kritériá, ako pomocné prostriedky pri posudzovaní tejto problematiky, no za rozhodujúci tu pokladáme predovšetkým kriteriologický aspekt, keď sa na Židov či už z čias predkresťanských alebo z čias po vzniku kresťanstva budeme dívať len z čisto genetického a biblického stanoviska (čiže podľa „neodvolateľnosti Božích darov“), a to aj bez ohľadu na to, k akým premenám tu došlo najmä z politicko-náboženského hľadiska. Lebo strata politicko-ideovej orientácie určitého národa (ako bolo u nás narušenie „jednoty trónu a oltára“ alebo aj iné spoločenské premeny), nemá podstatný vplyv na to, či ten-ktorý národ v svojej pôvodnej podobe zaniká, alebo ostáva. Z tohto dôvodu sa u nás i v Pravidlách prapovpisu odvodzujú rozdielne písanie mena Žid s veľkým písmenom, ako označenie príslušníka židovského národa, alebo žid - s malým, ako označenie vyznávača židovského náboženstva.

V tomto zmysle preto nemožno brať vážne poznámku Dona Pacu, že „moderný Žid, ktorý Ježiša pokladá za Mesiáša, nie je už inými Židmi pokladaný za Žida, čo vraj dokazuje, že medzi post kresťanským judaizmom a kresťanstvom kontinuitu niet“. No tu by bolo treba Dona Pacu upraviť v tom, že praktickejšie by bolo, keby sme v otázke Mesiáša ešte naďalej ostali pri skúmaní kontinuity medzi kresťanstvom a predkresťanským judaizmom. Lebo do takejto kontinuity by ešte stále bolo možné zaradiť aj ten abstraktný pojem Mesiáša, ktorého konkretizovaná podoba ako „Ježiša z Nazareta“ by bola rovnako zarezonovala vtedy ako aj dnes.

Preto záporný vzťah moderných Židov voči Židom, uznávajúcim Ježiša za Mesiáša, ktorý spomína Don Paco, sa vyskytuje nielen v našej prechovanej súčasnosti, lebo latentne sa on prechovával i v povedomí Židov starozákonných čias, čo sa prejavilo s nástupom kresťanstva, a vari s ešte menej ovládaným odporom, než je dnes. No vždy to bolo možné pokladať len za jednu z aktuálnych, hoc aj kontroverzných predstáv o Mesiášovi, ktoré napriek tomu, či práve preto, bolo by potrebné biblicky spresňovať a dotvárať presne tak, ako bolo neskôr potrebné doúčať novo získaných kresťanov zo židovstva aj o trojedinom Bohu, čo Židia starozákonní tiež ešte nepoznali. A tomto argumentu Dona Pacu nemožno kľásť podstatnejší význam ani v tom prípade, že by tu mohlo ísť o dajaký perspektívny spoločenský jav, hoci v tomto ohľade sa už objavil podobne konfúzný názor, akoby i v chápaní nacionality národov rozhodujúca bola politická ideológia, akou je iste i súčasný judaizmus, lebo tento judaizmus je už vlastne skôr len politickou, než náboženskou ideou!

Nemali by sme zabúdať, že na Židov sa musíme stále dívať ako na „vyvolený národ“, čiže na nepomíňajúcu sa hodnotu poslanca tohto národa, uskutočnenú v ekonómii spásy sveta. V praxi to znamená, že pozornosť by sme mali zamerať na tento vyvolený národ ako na celok. To značí, že aj na tie tzv. „stratené ovce domu Izraelovho“ ako ešte stále aktuálnych dedičov prisľúbení, ktoré od Boha dostal praotec Abrahám za prejav jemu oddanej poslušnosti, čo bol ochotný stvrdiť tým, že ako zápalnú obeť neváhal vydať na tento cieľ i

svojho jediného syna Izáka. Preto by sme sa mali modliť za vnútornú konverziu Židov aj okrem Veľkého piatka a už aj z vďačnosti za to, že Boh cez tento národ tak veľkoryso rozšíril svoje požehnanie na všetky národy sveta (a možno i pre to, že Abrahám ako Nežid zastupoval vlastne celý svet).

Preto je dôležité, aby sme sa v spoznávaní nášho pozemského údela usilovali dovidieť aspoň na úpätie horizontu počiatkov spásy sveta. Boh nám totiž umožňuje prostredníctvom istých teologicko-biblických východísk a v ľudsky aspoň v tej deduktívne možnej miere prenikať aj do Božích stvoriteľských zámerov, ktoré, povedané „cum grano salis“, nemohol sa zmieriť s tým, ako sa diabli ľstivo podarilo podstatne narušiť jeho odvčký božský plán stvorením človeka. Veď Boh človekom akoby chcel dotvoriť pestré zloženie už dovtedy existujúcich, ale napospol duchovných bytostí, ako sú anjeli a archanjeli, cherubíny a serafíny, keď do ich spoločenstva chcel napokon viesť aj človeka ako završujúcu a podstatne novú, psycho-somatickú bytosť.

Toto podľa niektorých teológov mohlo vyvolať nesúhlas hlavného koryfeja padlých anjelov. Preto najviac sa ho mohli dotknúť slová Písma, podľa ktorých Boh stvoril človeka „na svoju podobu“ (Gn 5, 1), teda ako bytosť najbližšiu k jeho božskej podstate, čo žalmista z vnuknutia Božieho doplnil aj slovami: „I povedal som - ste bohmi, [lebo] všetci ste synmi Najvyššieho“ (Ž 82, 6). A takéhoto konkrétneho vyznačenia sa neušlo nikomu z bytostí, ktoré Boh stvoril dávno ešte pred stvorením človeka.

Tento Boží plán sa preto diabol rozhodol úplne zvrátiť tým, že si zaumienil nahovoriť našich prvých rodičov, ako zástupcov celého budúceho ľudstva, na odboj voči Bohu. Preto ich nahuckal jest' zo stromu poznania, čiže nedať za pravdu Bohu, že by po neuposluchnutí mala nasledovať sľúbená smrť, ale veriť práve jemu, Svätým písmom apoštrofovanému za „otca ľudí“! Ale túto neposlušnosť, samu osebe, nemožno pokladať za hlavný a jediný corpus delicti. Nebola totiž prejavom len neuváženej roztopašnosti, pretože bola ontologicky spätá s túžbou „byť ako bohovia“ (Gn 3, 6)! K tomu sa však človek mal ešte len osobne dopracovať, a to približovaním sa k Bohu rastom lásky nemu, oddanosťou a spoznávaním, teda úplne opačne, ako ich na to nahovoril diabol, čo bola cesta pýchy a vzdoru.

„Vulgo dicto“ diabli sa podaril tento husársky kúsok v nádeji, že takúto urážku Boha už nikto z ľudí či iného možného tvorstva nebude môcť odčiniť. A práve tým sa mal znemožniť onen završujúci Boží stvoriteľský plán, lebo takto vznikla úžasná priepasť medzi Bohom a človekom, čo zároveň deštruovalo i celú prírodu, vrátane prirodzenosti človeka, ktorá takou ostala ešte aj po jeho vykúpení, ale tiež len duchovnom.

Diabol však nerátal, že Boh sa o takéto odčinenie postará sám, a to v osobe svojho jediného syna, ktorý sa z tohto dôvodu stal človekom, a preto aj s neodmysliteľnou mierou svojej otcovskej účasti. Veď ktorý milujúci otec, akým je bezpochyby Boh, ako spodstatená láska, mohol by sa tak úplne odosobnene, a tak celkom nezúčastnene dívať na to, ako v úlohe takejto satisfakcie bude tak kruto trpieť a hynúť jeho jediný syn! A toto bol onen relatívne identický prípad aj praotca Abraháma.

Teda v obete Božieho syna treba neodmysliteľne vidieť aj obetu Boha-Otca! Lebo taká ťažká bola miera ľudského previnenia sa voči Bohu, ktorá si vyžiadala až takúto dvojnásobne potrebnú garanciu satisfakcie božskej spravodlivosti. A preto Boh v človeku akoby hľadal aj oporu v svojom otcovskému ťažkom údele rozhodovania, aj akoby skúšal, či ľudstvo vôbec je až takejto obety hodné. A presne takúto sebe podobnú situáciu si v osobe Abraháma a jeho syna Izáka aj konkrétne a tvrdo odskúšal!

Praotec Abrahám urobil totiž všetko, čo bolo v možnosti jeho síl, aby z poslušnosti voči Bohu vykonal požadované

obetovanie jediného syna, hoci napokon k završeniu tohto aktu z Božej milosti nedošlo. Toto však Bohu postačilo na to, aby ju mohol ako plnohodnotne dokonanú aj prijať, keďže jej završujúcemu aktu zabránil už len on sám. A v tejto súvislosti odzneli tie úžasné a neopakovateľne vypovedané slová Božieho záväzku, ktoré prenikli zem i nebesá: „Na seba samého prisahám, že keď si toto urobil a neušetril si svojho jediného syna pred mnou, zahrniem Ťa veľkým požehnaním a v tvojom potomstve budú požehnané všetky národy zeme, lebo si poslušol môj hlas“ (Gn 22, 16-18).

Preto udivuje, že tak málo sa zamýšľame nad tým, akú veľkú mieru nevyhnutnej obety priniesol Boh-Otec sebe samému (čiže vlastnej, božskej spravodlivosti). Ba čo je ešte horšie, v tejto súvislosti odzneli tie strašné rúhavé slová na adresu Boha-Otca, ktorý je vraj ešte väčší sadista ako jeho syn! A tieto slová sa nezrodili v hlave dajakého netvora bohobijcu, ale osoby zo známej kresťanskej rodiny! A keďže „nomina sunt ominosa“, môžeme len čakať, kedy sa tento rúhavý subjekt za tieto slová kresťanskému Slovensku ešte ospravedlní. Ale k tomu by bola potrebná aj veľká dávka sebareflexie a pokory.

No nielen „stratám domu Izraela“, ale i zjavne tragickú spreneveru onomu dedičstvu prisľúbenia by mohlo odpomôcť tiež len pokorné uznanie, že jedine Bohu prislúcha to právo, aby rozhodol, aká má byť podoba Mesiáša i jeho poslania vo svete! A o čo skôr sa tak i stane, o to hojnejšie vzrastú aj návraty „stratených synov a dcér domu Izraela“ cestou vnútorných konverzií, ktoré i keď sa vyskytovali a vyskytujú viac-menej sporadicky, aj počtom oveľa skromnejším než reprezentatívnym, vždy sa to dialo i deje pre zachovanie viery súčasného judaizmu v oveľa väčšom počte, než čo by bolo bývalo kedysi stačilo na záchranu biblickej Sodomy! Lebo si musíme v tejto súvislosti pripomenúť aj slová, ktoré Boh vyslovil ústami proroka Ozeáša: „Môj ľud je naklonený odpadnúť odo mňa“ (Oz 11, 7)!

Ale tu nejde ani tak o počet týchto konverzií, ako skôr o ich hlboko zažívanú intenzitu. A práve v tomto zmysle sa i najpregnantnejšie dokazuje a potvrdzuje jednota Starej a Novej zmluvy, čo mal na mysli Svätý Otec Benedikt XVI. Ba možno povedať, že tu ide až o priam ontologicky hlbokú spätosť „týchto zmlúv“, dokladovanú aj slovami Evanjelia podľa Lukáša: „Nebojte sa, malé stádočko, lebo sa zapáčilo vášmu Otcovi dať vám kráľovstvo.“ A kontext veršov z tejto pasáže Svätého písma potvrdzuje, že je tu stále reč len o „kráľovstve Bohom a jeho spravodlivosti“ ako o nepominuteľnom poklade v nebi“ (Lk 12, 31-33), a ktorý iba pre toto kráľovstvo si máme zhromažďovať tu na zemi. Teda nejde o kráľovstvo, po akom ešte stále v pomýlenej tradícii túžia niektoré, no už zjavne rednúce rady veriacich „synov domu Izraela“.

Tento kvázi teologicko-exegetický exkurz sme pokladali za nevyhnutné urobiť v úsilí o priblíženie podstaty Božieho prisľúbenia Mesiáša. Preto podľa analyzovanej problematiky možno bez väčšieho rizika pochybenia označiť za pomýlené tie zdôvodňované názory (dnes už zväčša iba politických príslušníkov súčasného judaizmu), prečo dnešní Židia vraj nemôžu uznať Ježiša z Nazareta za Mesiáša. Z ich zorného poľa totiž celkom vypadol onen teologický zmysel mesiášskeho prisľúbenia (ak vôbec tam niekedy bol!), a ním, zjednodušene povedané, bola korekcia toho, čo sa udialo v raji.

No poslaním Mesiáša nebolo len odčinenie viny prvých ľudí, ale dať do poriadku i tie záverečné a diablom narušené stvoriteľské plány, a teda aj obnovenie priateľského spojenia človeka s Bohom. Boh práve prostredníctvom Mesiáša chcel zvrátiť opozičné plány inferna tým, že nielen obnovil priateľské spojenie človeka s Bohom, ale urobil ho ešte tesnejším, než bolo pred pádom človeka v raji! A preto našu otázku mesiášstva možno pomocne vnímať aj ako zá-

ležitosť v istom zmysle kozmogonickú, a najmä hlboko teologickú. V oboch prípadoch teda aj ako objekt zvláštnej akademickej pozornosti. Preto aj napriek všetkej opatrnosti možno povedať, že takto interpretovaná úloha Mesiáša hlbšie zodpovedá úmyslu Stvoriteľa, než ako by sme mu mali prisúdiť úlohu iba dajakého politického reštaurátora! A toto je dôvod už aj na prvý pohľad oveľa logickejšieho charakteru. Preto neudivuje, že medzi tými osobnosťami, čo z judaizmu konvertovali na kresťanstvo, bol aj Albert Einstein, ktorému ku konverzii mohol dopomôcť aj tento teologický zreteľ.

Mesiáš v tomto ohľade zohral totiž takú kľúčovú úlohu, ktorú mohol splniť len Boh a človek v jednej osobe. Lebo základom obnoveného a povýšeného spojenia človeka s Bohom bolo ním ustanovenie Eucharistie, čiže tajomstva, keď podstata obyčajného chleba nadobúda i ďalšiu podstatu, a to podstatu Mesiášovho tela, a podstata vína priberá ešte aj podstatu jeho krvi. A obidve takto obohatené podstaty chleba a vína, určené na priame telesné požívanie človekom, vytvárajú takú úžasnú boho-ľudskú jednotu, ktorá iste celému peklu permanentne vyráža dych! Preto diabol, ak je dajaký ľútostí schopný, tak svoje rajske záškodníctvo určite už dávno „ofutoval“! Lebo Boh každú zlobu môže mnoho násobne obrátiť na dobro.

No ďalší teologický aspekt Eucharistie tesne nadväzuje na to veľké rajske pochybenie prvých ľudí, že neuverili Bohu, ale diabli. A preto človek tajomstvom viery v Eucharistiu akoby permanentne vynahrádzal a odčinoval tú svoju rajske neveru, ktorá stála život Božieho syna takou krutou smrťou na kríži. Preto Eucharistia je aj prostriedkom rastu a utvrdzovania viery človeka práve tým, že akékoľvek možné pochybnosti, či je v nej naozaj obsiahnutá aj podstata tela a krvi Pána, možno vynahrádzať permanentným uvedomovaním si skutočnosti, že to potvrdil ten, čo o sebe povedal, že „je cesta, pravda a život“!

Hľadanie pravdy vo vzťahu judaizmu a kresťanstva spočíva teda v otázke Mesiáša. To naznačil už staručký Simeon, keď držal v náručí malého Ježiša pri jeho obetovaní v chráme a o ktorom predpovedal, že bude „znamením, ktorému sa odporuje“ (Lk 2, 31). Nevzťahuje sa to teda na pojem mesiášstva vôbec, len na osobu Ježiša z Nazareta, ktorého tradičné židovstvo odmietalo uznať za Krista, čiže Mesiáša. Na dôvody sme vari dostatočne poukázali. Ostáva len zmieniť sa o tom, ako sa odpor súčasného, zväčša politického judaizmu, odráža voči Ježišovi Kristovi i v odpore voči tým, čo ho vyznávajú. Tento odpor trvá už dvetisíc rokov a stupňuje sa prípadne klesá mierou príklonu tej-ktorej denominácie k nemu.

Uvedomili sme si to pri čítaní listu apoštola Pavla Rimanom. Tu sa prvý raz spomína nepriateľstvo Židov voči tým, čo vyznávajú evanjelium, v podstate kresťanstvo, lebo v časoch apoštola Pavla pojem kresťanstva nebol ešte všeobecne známy. Tento fakt v súčasnosti sme si mohli overiť i textom knihy: Antisemitizmus v politickom vývoji Slovenska, ktorú jej autor a zároveň riaditeľ Židovského múzea v Bratislave uverejnil v roku 2010 už v druhom vydaní aj v angličtine, aby sa svet dozvedel, aký rasistický, antisemitský a šovinistický národ si dovolil obsadiť miesto pod velebnými Tatrmi!

Ale tu sa potvrdilo, že ako genialita a zlo sa nezňajú, čo pripomenul Mozart svojmu rivalovi Salierimu, tak zas naopak, ruka v ruke ide zloba a osprostosť, čo sa celkom presne preukáže pri vylietaní týchto autorových pomyj, a ich porovnaním s večernou správou STV zo dňa 2. 2. 2011, kde sa oznámilo, že aj v tomto roku 19 ľudí zo Slovenska Izrael zaradil do zoznamu Spravodliví medzi národmi. To celkovo vykazuje počet 500 takto odmenených ľudí zo Slovenska, čo na počet Slovákov tvorí vraj najvyššie percento odmenených z celého sveta!

Nuž „sapienti sat“!

JURAJ CHOVAN-REHÁK

JÁN GREŠÁK

Podvečerné sonáty

V nebi

*Odpusť mi to Pane
Ak sa ta raz dostanem verím
že tam nebudú lukulské hody
ani zajakavý smiech*

*budeme sedieť za stolom
mama už nebude mať slzy v očiach
bude s nami aj otec
a spolu budeme ďakovať
za vyslyšanie jej modlitieb*

Dotyk

*Slovom čo chveje sa
ako plameň sviece
chcem sa Ťa dotknúť Pane*

*na koberci z púpav
rosa sa trbliece*

*a dýcha nádej
že aj moje
chladné dlane
raz dotknú sa
Tvojho rúcha*

Hľadanie

*Hľadám perly v piesku púšte
občas vo mne bolesť zakmitá
chýba mi pradávny úsmev
s ktorým vietor čítal zo suchých listov
a mesiac kreslil hviezdy na dno riek*

*chýba mi rozvitá letná lúka
belasý motýľ na líkach margarét
pod podošvou necítim zem rodnú matku
čo vo hviezdnej aleji k nebu sa vypla
ako žena spanilá*

priskoro nás búrka bolestne ranila

2

*chúlim sa v pľušti a chlade
vavrínové vence potichu prikladám
na ohník v záhrade*

Možno

*Možno sa stanem slzou
tečúcich riek
čo túžia po šťastí*

*možno budem vetrom
budem sa dotýkať detských líc
odcláňať jazmín na duši*

*možno budem
posledným vzdychom
k nebu odchádzajúcich*

*a možno
možno len zrnkom prachu
ktoré tíško s nocou splynie
pod nohami v čiernej hline*

Keď sa minulý rok, v jedno júnové prvopiatkové dopoludnie, v koncertnej sále Základnej umeleckej školy v Považskej Bystrici, pri prezentácii novej básnickej zbierky pre deti a mládež Teodora Križku s názvom Kresbička drobná navždy visí v ráme, zmienil jej autor o svojom edičnom pláne, ktorý mal na jeseň roku 2010 uzrieť svetlo sveta, očakával som, že to bude niečo, čo slovenskej literatúre už dlho chýbalo. Vycítil som to už z básnikových slov a z úžasného zanietenia s akým vyslovil danú myšlienku: „Keby tu po mne nemala zostať ani jedna kniha, tak tu musí zostať jedno úžasné súborné dielo, ktoré verím, že čoskoro uzrie svetlo sveta.“ A tak s finančným príspevom Spolku sv. Cyrila a Metoda v Michalovciach, ako aj s príspevom editora a viacerých ďalších darcov, vydalo v Bratislave roku 2010 Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov v spolupráci s Factum Bonum dve veľmi vzácne publikácie, ktorých obsah tvorí literárny poklad v podobe súborného poetického i prozaického diela Mons. Jozefa Tótha.

Básnik, ktorý svojimi veršami v básni Rebrík kreslí kráľovstvo, nie hocijaké, ale kráľovstvo Božie, ukryté na dne ľudskej duše, ako slnko pod zemou, kde ho často nik z nás nehľadá, čakajúce, kým dostane od človeka šancu, takto oslovuje čitateľa hneď prvou básňou, z prvej zaradenej zbierky Slnko pod zemou z Diela Poézia, čo dokáže len skutočný poet. Dovolím si teda zacitovať slová Teodora Križku, ktoré uviedol v doslove súborného diela: „Jozef Tóth nesúdi a neodsudzuje, ale pátra po príčinách ľudského zlyhania...“ Túto skutočnosť dosvedčuje i sám autor, konkrétne v predslove prózy Človek Jób hovorí s diablom, ktorá zase otvára súbor próz druhého zväzku Diela Próza: „Správna diagnóza sa dá stanoviť iba správnym poznaním príčiny choroby.“ Toto je i autorovo spytovanie svedomia za seba i za iných. I v tom možno vidieť pomyselný kľúč, ktorý, ako uvádza Teodor Križka, stačí „len vziať a zasunúť do zámky od záhrady za vysokým nepriestupným plotom, aby sme objavili, že existuje iba jediná Pôvodnosť, iba jeden Stvoriteľ...“

Žiaľ, bola doba, kedy táto jediná Pôvodnosť, iba jeden Stvoriteľ, nebol prijatý ľudskou ideológiou, prostredníctvom ktorej sa v duchu pokroku, ako sa uvádza i vo veršoch básne Pokrokoví, nechal človek priviazať k svojmu vytúženému „šťastiu“ s menom Mamona: „A zasa bude žrať.“ Hoci zbierky Slnko pod zemou, Posolstvo a Babylonské piesne vznikali v rozpätí 50. - 70. rokov 20. storočia, teda v čase autorovho ťažkého osobného životného obdobia, kedy sa komunistický režim rozhodol zbaviť nepohodlnej katolíckej inteligencie, i dnes, v období tzv. demokratickej slobody, sa pri čítaní Tóthovho diela možno opýtať: Nie sme i my, ľudia 21. storočia, často tým stádom, ktoré „vyženu / na pašu. / Pri studniach budú vylihovat’. / Všetci sa nazrali / a napili.“ (báseň Pokrokoví) Takéto nadčasové posolstvo, interpretovateľné rôznymi spôsobmi, v rôznych dobách, je teda istým

mementom, najmä pre generácie, ktoré nezažili silu komunistických „papalášov“, spasiteľov sveta, pracujúcich ako stroj, „len hlava, / hlava je akási tupá“. (báseň Spasiteľa sveta) A takýchto nadčasových posolstiev možno reflektovať v zbierke Slnko pod zemou hneď niekoľko. V básni Páerie Jozef Tóth naznačil, čo povýšil človek nad jediný a večný Zákon: „Nerozumnosť sa stala módou / a z módy zákon. / (...) / v tomto meste

veľmi zaujímavým autorským stvárnením motív tieňa, ktorý básnik využíva v rôznych básniach a v rôznych sémantických obmenách. V básni Tomu, čo stojí za tieňom je motív tieňa prezentovaný ako náznak, tušenie prítomnosti Boha, „lebo tieň má iba Strom Bytia, / na ktorom visí môj život / a život sveta.“ V opozícii tejto významovej roly motívu tieňa, stojí daný motív v básni Chlapec značne sémanticky pozmenený, keď je to

„hore / oblaky dolu. Kto letí, / rýchlo zomiera. / kto stojí, / žije.“ Rozmanité sémantické asociácie plní motív stromov - v rámci opozície hore - dolu - i v zbierke Babylonské piesne. V spektre spirituálneho chápania lásky, ktorá nie je len eros, ale je najmä agapé, symbolizujú dva vyťaté stromy lásku dvoch mladých ľudí, ktorej cieľom bolo spoločne zosťarnúť i zomrieť, aby napokon to duchovné (duch a duša) mohli uzrieť

nemeckého teológa Karla Rahnera, ktorý považuje Boha za všetko udržujúcu podstatu „celej skutočnosti, je ako všetko zahrňujúca otázka, keď už máme jednotlivé odpovede ako náš cieľ, ktorý presahuje všetky jednotlivé ciele, jednoducho ako budúcnosť, ktorá nedovoľuje nikdy zastaviť sa našim snahám, je ako potvrdenie poslednej našej nezbaviteľnej zodpovednosti za našu slobodu, ako tá jediná pravda, v ktorej všetky jednotlivé vedy nachádzajú svoj pravý a určujúci princíp, ako záruka, že nezištná láska nepozná rozčarovanie, je svetlou priepaťou, do ktorej smeruje náš život.“

V zbierke básní Piesne zo Solúna, v ktorej okrem iného zaznievajú oslavné tóny na počesť vierozvestov Konštantína a Metoda, sú to opäť stromy, ktoré dokonca vítajú dvoch záhradníkov, prekročiacich medze vtedajšieho slovenského sveta, ktorým manipulovali mocipáni, aby napokon vrhli Slovo „naším otcom / nie do hliny, / lež do duše“. (báseň Vyvolávač) Len tak sme sa mohli stať „občanmi vesmírmi, / občanmi / Božieho štátu.“ (báseň Slovo) Nielen obsahová náplň zbierky Piesne zo Solúna, ale aj mnohé iné poetologické postupy Tóthovho slovesného umenia, môžu kontinuálne pripomínať slovesné umenie autorov medzivojnovej skupiny slovenskej katolíckej moderny. Hoci je Jozef Tóth o vyše generáciu mladší od jej najvýznamnejších predstaviteľov, istý súzvuk s danou autorskou skupinou je badateľný. Nenasvedčuje tomu len skutočnosť, že sa iste osobne poznal s mnohými autormi slovenskej katolíckej moderny (veď v zbierke Slnko pod zemou sa nachádza báseň s názvom Julovi Zborovjanovi, ktorého v roku 1946 František Slza v periodiku Nová Práca považoval za nádej slovenskej katolíckej poézie), ale dôkazom určitej spätosti sú najmä verše, v ktorých poézia je modlitbou a meditáciou. Pretože i o Jozefovi Tóthovi platí to, čo uviedol francúzsky jezuita a literárny vedec Henri Bremond vo svojej knihe Modlitba a poézia: Básnik je akoby prostredník medzi mystikom a obyčajným človekom. Hoci náš intelekt nechápe priamo a bezprostredne Boha, zisťuje ho a potvrdzuje, keď začne pracovať. Intelekt je vo svojej najhlbšej podstate činnosť, orientovaná k určitému termínu, ktorý ho jediný môže úplne vyčerpať k absolútnemu Bytíu, k absolútnej Pravde. Smeruje k Bohu prv, než by ho poznal, než by ho pomenoval. (s. 70 - 71) Aj v Tóthovom diele je teda poézia symbolom, „je náznakom veľkej schopnosti v nás, ktorá je schopná prijať Boha, ale neschopná ho uchopiť.“ (Modlitba a poézia, s. 116) Modlitba tento symbol môže uchopiť, lebo je nadprirodzeným darom Božím, je - ako básni i Jozef Tóth - „dobrý záprah - / sneh a sane.“ (báseň Modlitba) Je tiež spôsobom, „ako vojsť do domu / bez dverí a bez okien. / Ničoho sa nedotýkať / a vidieť. / Počuť, čo sa nevyslovilo, / prv než sa zrodilo / v ľudskom srdci.“ (báseň Modlitba II)

JÁN GALLIK

Jozef Tóth a jeho dielo nadčasových rozmerov

„Sme občanmi Božieho štátu, naším pasom je krstný list.“

Jozef Tóth - báseň Boží štát (Piesne zo Solúna)

smútku, / kde blato má väčšiu hodnotu / ako zlato.“ Naproti tomu sa v iných veršoch básnik snaží zvýrazniť kto a vôbec čím je človek v kolose svojho každodenného bytie, čo možno vzhliadnuť v básni Plesanie: „Nič som vo Všetkom, / Všetko v ničom. / Mračno letí vždy opačne, / než ho ženú bičom.“ Toto sú slová, za ktoré by sa nemuseli hanbiť ani najväčší antickí filozofi. Taktiež to, akým darom je viera, naznačujú i Tóthove zbsnené Spomienky na obdobie svojho detstva a dospievania, kedy sa učil spoznávať Boží hlas a význam Jeho stvorenia: „Zo starých tráv môjho chotára / sa narodili tieto slová, / zo starých vetrov, čo vtedy viali, / keď sme si osemnásťročné leto obliekali. / Nevyschla ešte šťava jahôd, / vôňa konopí / a závoj pár. / Ktosi mi do uší, čo sa časom zapchávajú, / tíško zašepkal: / Zajtra skoro ráno vstaň, / pôjdeme na rozospaté pole a postavíme stan / zo svitaní a rosy a z prvých vtáčích slôh. / Hľad’, všetko je v našom náručí / a nad náručou Boh.“ Na podobnom notetickom spôsobe je vystavaná i báseň Rozsieváč, ktorú básnik venoval svojmu profesorovi Výrostkovi, ktorý, zdá sa, podľa Tótha naplnil evanjeliové slová Krista, keď do srdca svojich žiakov zasieval Semá, ktoré „je večný život“. V rámci tematicko-motivickej analýzy sa zase zdá byť

práve Závist’, ktorá z tieňa vstáva „a ruky kladie na chlapca“, tzn. že tieň plní v básni podobnú úlohu, akú mu o niekoľko desaťročí neskôr pripísal spisovateľ, filozof, teológ či výtvarník Daniel Pastirčák vo svojej Rozprávke o láske, pochádzajúcej z knihy pätnástich meditativných rozprávok s názvom Damianova rieka (1993). Tu plní tieň úlohu Diabla, zvodcu, púšťača. V Tóthovej zbierke Posolstvo sa už motív tieňa realizuje opäť cez prizmu inej úlohy, keď ho básnik spája s výrazmi ako Slnko a Svetlo. Tu je znovu tým náznakom, akoby stopou Boha, ktorá je v ľudskom živote naozaj, ako spieva i Jozef Tóth v básni Tieň, „raz pred tebou, / raz za tebou.“ V básnickom diele Jozefa Tótha sa veľmi pozoruhodným zdá byť i využívanie významových opozícií hore - dolu. V básni Variácie zo zbierky Slnko pod zemou sa do spomenutej významovej opozície dostávajú slová oblaky a stromy. Hneď v prvom verši básnik obom prisúdil ich podstatné vlastnosti: „Oblaky letia a stromy stoja“. V závere básne však na vertikále hore - dolu dochádza k posunu, ba priam až k obráteniu, a cezeň i k zdôrazneniu istého posolstva, ktoré sa veľmi podobá na Kristove slová z Lukášovho evanjelia o tom, ako raz budú poslední prvými a prví poslednými. Pretože i v básni Variácie sú stromy

Pána, a to telesné zostalo zemi, z ktorej povstalo: „Dym stúpa nahor / Popol padá dolu“ (báseň Spomienka na mladú lásku) V ďalšej básni, z uvedenej zbierky, sa vraciame k básnikovej reakcii na obdobie, ktoré ho tlačilo ľahnúť si tvárou k zemi a viac sa nepostaviť, pričom zmysľovanie režimistických prevracačov kabátov prezentuje v poukazaní na ich obrátené tváre, ktoré sú menej hodné ako stromy, ktorým poet verí, že i tie „stromy majú dušu / premýšľajú o ľudských slabostiach / vidia aj v noci / a nikoho nezradia / A vietor ich obráti / iba pri smrti“. (báseň Návrat) Básnik neobžalúva, nehani, iba upozorňuje na možnosť návratu k Pravde i tým, ktorí, ako každý Karierista, už nevládzu „uniesť bremä ktoré si sám naváľal / zabudol že má iba dvoje rúk / a nosnosť necelého koňa / Chiméry nie sú silou / iba chorobou / Každý strom na ktorý vylezieš aby si bol vyšší ako tvoj brat / človek / vytnú a hodia na oheň / A ten oheň si zapáliš sám“. Taktiež v básni Dušičky 1976 zo zbierky Posolstvo môžeme postrehnúť, že hore „je dolu / a dolu je hore. / A vesmír je zavinutý. / Do plienok Svetla.“ Dané priestorové zobrazenie možno interpretovať ako snahu človeka, pokúšajúceho sa prekonať transcendentno hranice, ktoré však Transcendentno (Boh) nemá. V tejto súvislosti možno uviesť i slová

Z cyklického podujatia *Harmónia súvislostí*, organizovaného Považskou knižnicou v Považskej Bystrici, v ktorom bol hosťom Teodora Križku básnik Jozef Tóth (na snímke vľavo)

(Pokračovanie na 8. strane)

16

Keď Aladár Krajkovič v ostatnom čase premýšľal o svojom živote, čoraz častejšie sa jeho myseľ zastavovala na myšlienke, že v každom chybnom rozhodnutí, ktoré urobil, mal prsty alkohol. Totiž, nie alkohol ako taký, ale jeho požívanie...

Keď premýšľal o svojich predkoch, dedoch a pradedoch, ale aj o mladších príbuzných, to jest o ujchoch a o strýkoch, musel smutne konštatovať, že aj v ich pohnutých životoch šarapatil jeho vplyv. Na to existovalo mnoho dôkazov.

Už jeho nebohý otec, predtým než ušiel ako šestnásťročný mládenec - nosič v bratislavskom prístave - s istou komediánkou zo strelničnej maringotky na juh - najprv si vypil v šenku malé pivo. Ale keďže bol už vtedy slabší na mechúr, len čo si u nej na strelnici predplatil päť rán na krepové ruže, pripevnené na špagliach, zacítil v dolnej časti brucha neodbytný tlak a musel si odbehnúť za skupinku zaprášených agátov, aby si ulľavil. Následkom toho sa dostal k jeho nabitej vzduchovke, narychlo odloženej na pult, úplne iný mládenec, avšak obsluhujúca blondínka s bujným poprším, u ktorej nebolo možné určiť vek, mu pušku energicky vzala z rúk.

„Ne, ne, milánku!“ povedala rozhodne. „Tyhle rány si zaplatil niekdo jinej, tak se sem necpi!“

Aladárovmu otcovi bol tento jej zákrok taký sympatický, že ani po prestriehaní desiatich korún nešiel domov, ale zostal stáť obďaleč až do tmy, zatiaľ čo blondínka popri obsluhovaní v ňom občasným zamávaním rukou trvale posilňovala vznietenú nádej.

Bohvie, čo si jeho nebohý otec od toho sľuboval, faktom bolo, že ráno jeho mamenka našli synovu posteľ neodostlanú a že neprišiel ani na obed. Okamžite sa pobrali na dolný koniec dediny, avšak na pažiti okrem niekoľkých koňacincov nenašli nič. Stáli tam vo vlniaku nešťastná, keď k nim dobehol z domu oproti Juričkov chlapec:

„Tetička, tetička!“ zvolal dychtivo. „Váš Jano odišiel s komediántmi, videl som!“

Mamenka nevedela, či mu majú veriť alebo nie. Obišli celú dedinu, každého, koho stretli, sa pýtali na syna a keď im viacerí mláďenci potvrdili, že ho videli ráno sedieť na sedadle odchádzajúcej maringotky vedľa statnej blondíny a poháňať kone, vzdychli si: „Božemôj, čo ma to zase stretlo? On bol vždy taký rapel! Teraz aby som pochodila celé Maďary...“

A mamenka nebohého Aladárovho otca naozaj pochodila celé Maďary od Dioszegu až po Komárno. Nikto sa nikdy nedozvedel, čo tam jedli, z akých peňazí si platili vlak i povozy. Syna dostihli v Komárne na trhovisku, avšak ich slová akoby ani nepočul a nebyť toho, že v ten deň načapal svoju blondínku vo veľmi chúlостivej situácii s nejakým starým gazdom vo vyleštených čizmách, možno by sa s nimi domov ani nevrátil...

Ale vrátil sa s mamenkou domov a tatenko ho potom v kolárskej dielni priviazali k ponku remeňom a zbili opratami na kone, ale mamenka o tom ani nevedela, keďže

boli práve na rolách - orezávať cukrovú repu...

Aladár Krajkovič prestane zatínať do kmeňa starej hrušky sekeru, vzpriami sa, odhodí nástroj na zem a podíde k plotu...

Brehy Vištuckého potoka sa zelenajú rozvitými vrbami, z ktorých už dávno opadali bahniatka, topole s šedými listami sa rozkladajú skôr do šírky ako do výšky a celkom zastierajú výhľad na futbalové ihrisko pod Brehmi, kde sa len zriedka nehrajú deti. Avšak dnes je tu pusto a bezútešne je aj v duši Aladára Krajkoviča, lebo si práve spomenul, ako

MILAN ZELINKA

Pokánie

strašne ho pred dvomi rokmi ponížili HOLEMBAJOVCI, keď k nim prišiel na svadbu. Aj v tom mal prsty alkohol!

Holembajovci vtedy vydávali dcéru a Aladár sa v tú sobotu už dopoludnia potúžil litrom veltlína zeleného vlastnej výroby, lebo si myslel, že v takejto nálade bude na svadbe vítanejším hosťom.

Obrad v kostole začínal o pol tretej, no on sa už o jednej obliekol do modrých šiat oceľového lesku. Práve sa v spálni obzeral v zrkadle, keď sa otvorili dvere a dnu vrazila Mariška.

„Kam sa chystáš v tom obleku, otče?“ riekla so zdvihnutým obočím.

„Kam by som sa chystal? Predsa na svadbu, nie?“

„Na akú svadbu?“ spýtala sa Mariška.

„Čo si už zabudla? Predsa k Holembajovcom, vydávajú dnes dcéru...“

„Nikam sa nechystaj, daj to dole, nech to zbytočne nepokrečíš,“ riekla jeho žena.

„A prečo? Vari nie je svadba?“

„Je, ale nie pre nás.“

„Ako to, že nie pre nás? A pre koho teda?“

„Pre riadne pozvaných hosti.“

„A čo? My nie sme azda riadne pozvaní hostia? Vari nám Holembaj nebol osobne povedať, aby jeden z nás prišiel?“

„Bol, ale to bolo len tak - aby sa nepovedalo.“

„Akože len tak?“ nechcel pochopiť Aladár.

„Bože, aký si ty nechápavý!“ zvolala Mariška. „Len tak, ako ďalekej rodine. Formálne, zo slušnosti. Takých ďalekých rodín, ako sme my, oni majú, hojojóó! Keby tam prišli všetci, nestačili by im ani Hydinárske závody. Vari si si nevšimol, že v svadobnom oznámení chýbalo pozvanie k stolu? Vari to nechápeš?“

Jej muž to chápal veľmi dobre, no aj tak sa pod zámenkou vykonania telesnej potreby vybral na dvor a potom sa popri plote ako zlodej odkradol k Vištuckému potoku, odkiaľ ho starý dobrý chodník už spohľadivo doviedol na dolný koniec - do svadobnej sály.

Ktosi mu tam rozpačito podal ruku a on sa v dobrej nálade uvele-

bil za stolom, šťastný, že tak šikovne prešiel Mariške cez rozum.

Zväčši začali nalievať víno a naliali každému, len jeho obišli. Akoby ho za stolom vôbec nebolo.

Potom začali kuchárky nosiť na stôl. Nosili jedlá od výmyslu sveta a naložil každému až po povalu, len Aladárovi tanieri zostali prázdne. On sedel ako na klincoch a len nasucho preglgal. Keď si ho ani pri štvrtom chode nikto nevšimol a navyše začali tetky jedna na druhú pokrikovať, že tam niečo „smrdí“, konečne sa zdvihol a za mimoriadne trápneho ticha, prerušovaného len

mľaskaním a štrnganím príborov, vyšiel na dvor.

Ani sa už viac nevrátil. Hoci nebol opitý, bol rád, že sa popri Vištuckom potoku mohol dostať domov. Toho dňa prekliat všetok alkohol na svete a zaprisahal sa, že sa Holembajovi pomstí, no potom na to v návale prác v záhrade zabudol. A keď si na to neskôr spomenul, bol rád, že to neurobil a tak sa vyhol ďalším zbytočným problémom...

Ale od toho dňa prichádzali Aladár Krajkovič so ženou Mariškou na svadby zásadne ako poslední a vždy ich museli tri razy volať...

Aladár Krajkovič stojí pri ztvorenej bránke a rukami šmátra vo vreckách montérok.

To boli všetko také vedľajšie veci, - myslí si. Horšie to bolo so Zahrajom...

V podstate mal toho psa úprimne rád. Vždy, keď sa vrátil z roboty domov, pes natešene behal okolo neho, vyskakoval mu na kolená, opieral mu predné nohy o brucho, skuvíňal a bolo vidno, že z gazdovho návratu má nesmiernu radosť. Aladár dbal, aby jeho miska pred budú nikdy nebola prázdna a naozaj, aj náhodný návštevník ich dvora si mohol všimnúť, že z misky stále trčí nejaká mäso hojne obrastená kosť zo svine alebo hrubá kožka z moriaka, z ktorého v neďaľu uvarili polievku.

Psa mali veľmi radi aj obaja synovia. Behali s ním hore-dolu po záhrade, občas odomkli aj bránku na zadnom plote a vybehli s ním na Brehy na role. A Zahraj veselo bežal s vyplazeným jazykom pred nimi po vychodenom dobre známom chodníku popri Vištuckom potoku a vtedy občas s brnkotom vyletela z krovia jarabica a vznesúc sa nad ich hlavy, zamierila k družstvu, do úvozu, kde bolo plno bazových krov a čerešní, na ktorých v júni rástli obrovské tmavočervené srdcovky.

Zahraj si mohol dovoliť všetko, len jedno nie: nesmel Aladára vyrušiť pri jedení, ale to nesmel nikto z celého domu, ba ani z celej dediny. To bolo jediné, čo bývalý väzeň tábora pre vojnových zajatcov v Barlachu neznašal - nemusel mať ani vypité, aby ho to doviedlo do zúrivosti.

Zahraj si mohol dovoliť všetko, len jedno nie: nesmel Aladára vyrušiť pri jedení, ale to nesmel nikto z celého domu, ba ani z celej dediny. To bolo jediné, čo bývalý väzeň tábora pre vojnových zajatcov v Barlachu neznašal - nemusel mať ani vypité, aby ho to doviedlo do zúrivosti.

Lenže oného osudného dňa mal

Aladár v sebe takmer dva litre portáša bieleho, mimoriadne zákerného sladkého vína, ktoré sa sice veľmi dobre pije, ale potom náhle udrie človeka po zátylku ako kovárske kladivo a pomätenie zmyslov je na svete.

Nič by sa vlastne nebolo stalo, keby švagriná Hedviga, ktorá už vtedy začala trochu zakášať ľavou nohou, nebola nechala na kuchyni, kde práve Aladár jedol bravčový podbradok s cesnakom a chlebom, odchýlené dvere. Ale švagriná Hedviga tie dvere nechala odchýlené. A nešťastie bolo na svete.

Do kuchyne sa vrátil Zahraj, vyskočil Aladárovi na kolená a rovno z taniera začal žrať kusy bravčového podbradku, hojne potretoho červenou štipľavou paprikou.

Aladár vyvalil oči, potom celkom zmodrel v tvári a nato mu usné boltce obeleli ako sneh. Sústo v hrdle mu zabehlo tam, kde nemalo a on sa začal dusiť... Asi minútu behal po kuchyni, kašlal, oči mu slzili, dupal nohami, až mu kus podbradku napokon horko-ťažko vyletel z hrdla a prílepil sa na stenu nad umývadlom - rovno nad nástenkou, na ktorú Hedviga kedysi vyšila červenou hodvábnou niťou: Ja ti dám jablčko a ty mi dáš svoje srdiečko.

Aladár zreval ako šialený, schmatol Zahraja za srst' na krku za hlavou a vybehol s ním na dvor. Chvíľu behal popri kurínach a keď zbadal pod orechom dvestolitrový sud s uhaseným vápnom, na ktorom stál asi metrový stĺpec vody, hodil psa do nej.

Pes zúfalo hrabal nohami a už by bol zoskočil na zem, ale vtedy jeho gazda schmatol hrubú haluz, ktorá na nešťastie trčala z kopy starých tehál a dovtedy pridržoval psovi hlavu pod hladinou, kým sa na nej neobjavili bubliny...

Aladár necháva bránku na zadnom plote otvorenú dokorán a chvíľu hľadá na svet okolo seba, kde niet jediného človeka.

Som sám, - pomyslí si zúfalo. Majú zo mňa strach, boja sa ma, preto som sám. Boja sa ma, odkedy som utopil nevinného Zahraja a ak ma majú stretnúť, radšej sa mi širokým oblúkom vyhnú. Jedine učiteľ telocviku, jedine Rudenko Myslovič, jedine on sa mi nevyhýba, ale ktovie, či to aj on nerobí z vypočítavosti.

Alkohol, prekliaty alkohol! Či už nikdy nebudem mať od neho pokoj?!

Skôr, ako sa vydá chodníkom popri Vištuckom potoku smerom na juh, ešte sa vráti do šopy, kde má za starým kredencom schovanú pollitrovú fľašu s vodkou... Jediným stončením prstov odkrúti plechový vrchnák a - s uspokojením sa díva, ako prád priesačnej tekutiny so žblnkáním steká do trávy...

Naokolo je pusto, veľmi pusto. Ani na chodníku nikoho nestretnie, nevyletí z krovia jarabica, ani drozd nezaspieva z agátov.

A už je tu úvoz a na jeho začiatku malá kaplnka.

Príde k mrežiam, oprie sa o ne celým telom a uprene sa zahľadí na malý oltárik so suchým orgovanom v malej vázičke, nad ktorou čnie na stene drevený Kríž s Ukrižovaným Spasiteľom. Ježiš má hlavu zvesenú na prsia, oči zatvorené, ruky aj nohy prebodnuté klinmi, na hlavu trňovú korunu. Ukrutne trpí.

Aladár si uvedomí, že tu nebol od detstva a hrudou mu prejde podivné chvenie.

Čo vlastne urobil? Čím sa prevínil, že musí tak trpieť?!

Zúfalo uprie oči na Ukrižovaného, chce povedať: Božemôj, Božemôj, prečo si ma opustil?! - ale napokon z neho vyjde niečo úplne iné.

„Božemôj, Božemôj, prečo som ťa opustil?!“ zvolá so strašným zúfalstvom v hlase a zrazu sa usedavo rozvzlyká trhaným ľudským plačom...

17

Aladár Krajkovič začal chodiť do kostola.

Rodina neverila vlastným očiam. A nemohla tomu uveriť ani dedina.

Istého septembrového podvečera, keď si kvôli boľavému pravému kolenu vzal z vecí po nebohom otcovi matne zahnednutú kriľuľu, riekol staršiemu synovi:

„Idem... Keby sa na mňa pýtala mama alebo teta Hedviga - tak som v kostole...“

Povedal to tak ticho, tak pokorne, že syn od prekvapenia otvoril ústa.

„Vy a v kostole?“ spýtal sa. „To nie je možné!“

„A prečo by to nebolo možné? Je najvyšší čas, aby som začal. Alebo si myslíš, že si na to budem pýtať od niekoho dovoľenie?“

Syn neveril vlastným ušiam. Stále mal pocit, že vidí nejaký film v ktorom jeho otec odrieka slová, ktoré pre neho napísal niekto cudzí.

„Nie, tato, ale keď to prišlo tak naraz.“

„No a čo? Raz to aj tak muselo prísť. Vari mám čakať až ma tá hnu-soba celkom znivočí? Ja som sa už natrpel dosť, nech si o mne myslí, kto chce, čo chce...“

„Ale že tak zrazu... A to vy naozaj idete do kostola?“

„A kde inde by som išiel? Vari si myslíš, že mám chuť tu hrať komédiu ešte aj teraz?“

Syn nemohol tomu uveriť a nemohla tomu uveriť ani jeho matka. Myslela si, že ide len o nejaký nový Aladárov vrtoch a ani jej sestra nebola inej mienky.

„Ako môže ísť do kostola - taký neznažeh?“ rozhorčovala sa. „Ja mu neverím. Určite pôjde zas do šenku a toto je len trik, ako nás oblafnúť. Uvidíš, zas príde naslopaný jak to hovado!...“

Mariška neodpovedala. Hodila na seba ľahký sveter a ponáhľala sa na dolný koniec. Tam pritisla tvár k rozsvietenému oknu na výčape. Hneď pri dverách sedeli pri dvoch stoloch traja starší chlapi pri polo-prázdnych pivových pohároch, prázdne poldecáky nasvedčovali tomu, že nezostali len pri pive, avšak Aladár medzi nimi nebol.

Mariška odstúpila od okna a obzrela sa na cestu. Ulica bola

Snímka: Teodor Krížka

prázdna, len od bývalého konzumu sa ťažkým krokom približoval mladý Benkovič. Keď ju zbadal, jeho ústa sa rozťahli do odporného úšľabku a ona zazrela jeho ružové, takmer dojčenské d'asná.

„Hľadáte starého, hľadáte?“ riekol šušlavo. „Dobre idete. Všetkde inde by bol, ak nie tu?“

„Ty sa do môjho starého nestaraj!“ osopila sa na neho. „Radšej si daj sám pozor, aby si sa v poriadku dostal domov!“

„Ale teta. Prečo sa hneď jedujete? Všetk ja som to tak nemyslel.“

„Ja ti nie som nijaká teta,“ odvrkla Mariška. „A keď sa chceš prihovoriť starej žene, najprv máš pozdraviť.“

„Ale te- Pani, vy ste sa na mňa tuším naozaj nahnevali. Všetk čo také zlé som povedal?“ povedal mladý Benkovič.

„Mal by si sa najprv pozdraviť a nie hneď do mňa štuchať. Čo nevieš, že ja mám aj bez tvojho štuchania svojich starostí dost?“ uľavila si Mariška a nahnevane sa pustila hore dedinou.

V kostole bolo šero. Na ľavej strane sedelo v prvých dvoch laviciach asi pätnásť starších žien, modlili sa ruženec.

Aladár sedel v prítmí pod klenbou chóru so zatvorenými očami a nečujne pohyboval perami.

Mariška si ticho prisadla k nemu a oči uprela na oltár.

„Čo tu robíš?“ zašepkala nervózne.

„Čo by som tu robil?“ zašepkal jej muž a otvoril oči. „Modlím sa.“

„Aľoško, prosím ťa, poď domov. Nerob mi hanbu ešte aj tu.“

„Nejdem,“ zašepkal jej muž.

„Toto mi nikto nemôže zakazovať.“

„Ale čo povedia ženy, keď ťa tu uvidia na konci omše? Čo si pomyslia?“

„Nech si myslia, čo chcú. Ja nejdem nikam. Zatiaľ som z cirkvi ešte nevystúpil.“

„Mysli aj na nás. Ešte si budú myslieť, že si si z nich prišiel robiť srandu. Pán farár ťa určite zbadajú. Čo si o tebe pomyslia po tých rečiach, čo si o nich vtedy roznášal po dedine?“

„Nech si myslia, čo chcú. Nemali nás nahovárať, aby sme si každý vzali po päť hektárov rolí a gazdovali na nich s koňmi jak pred sto rokmi.“

„Ty sa opovažuješ kritizovať pána farára? Ty?“ zlostne zasyčala jeho žena. „Pod' radšej domov skôr, ako ťa tu zbadajú. Nebojíš sa, že ťa odtiaľto vyvedú za ucho - ako malého chlapca?“

„Keď ma vyvedú, tak ma vyvedú. Sú aj iné kostoly v údole, nielen tento,“ riekol Aladár pošepky.

„Ale viera - to je vážna vec. S tým nie sú žarty.“

„Je, všetk preto som tu,“ zašepkal Aladár.

„Aladár, prosím ťa, nerob nám hanbu! Na kolenách ťa tu prosím! Mám také zlé tušenie, že tu voľačo vyvedieš...“

„Nevyvediem. Neprišiel som sem piť, ale sa modliť.“

„Tak nech ti je Matka Božia na pomoci!“

„Aj tebe, Mariška...“

Aladár zostal sedieť na lavici. Mariška si najprv myslela, že sa zdvihne a odíde domov, no na tvári jej muža sa zračilo také zúfalé odhodlanie, že nakoniec zostala pri ňom.

Pán farár prišli hlavným vchodom

a keďže mušľa so svätenou vodou bola na úrovni lavice, na ktorej sedeli Aladár s Mariškou, nemohli ich nezbadáť. Po tvári akoby im bol preletel tieň nevôle. Potom pokrľakli a prežehnajú sa ešte raz pred oltárom, zabochli do sakristie. Keby tam bol Aladár sedel sám, možno by mu boli aj niečo povedali, ale prítomnosť jeho ženy vrhala na situáciu celkom iné, nové svetlo. Mariška bola vernou katolíčkou, neraz obetovala farnosť aj to posledné. Pán farár dobre vedeli o jej rodinnom nešťastí, úprimne ľutovali tú rodinu a vždy, keď sa modlili za napravenie poblúdených, mysleli aj na jej muža.

Preto Aladárovu prítomnosť prijali s akousi tichou rezignáciou a omšu odslúžili presne tak ako obvykle. Z evanjelia zhodou okolností v ten podvečer čítali stať o vyhánaní kupcov z chrámu, mohlo to vyzerať tak, že si ju vybrali schválne, ale to bola naozaj iba náhoda: ani pri najlepšej vôli nemohli vedieť, že Aladár príde dnes na omšu.

Tak sa začala nová etapa Aladárovej trňovej cesty.

Dedina mala na vec svoje názory a nijako sa s tým netajila.

„Bojí sa smrti,“ vraveli jedni. „Preto začal chodiť do kostola.“ „Hja, keď má človek z niečoho veľký strach, potom je už aj Pánbožko dobrý! Možno sa mu už aj zjavila pri cinteri v bielom rúchu ako vtedy nebohému Benkovičovi. Hja, pijani majú všelijaké vidiny.“

„Bojí sa choroby,“ vraveli druhí. „Možno cíti, že s jeho telom nie je niečo v poriadku, keď toľké roky pil. A myslí si, že mu Boh pomôže.“

„Bohvie, ako to je,“ vraveli iní. „Možno má len veľký strach, aby ho raz nepochovali do nevysvätenej zeme, keď toľké roky neveril.“

„Do akej nevysvätenej zeme, prosím vás?“ hovorili ďalší. „Videli ste tu, v Šúre, nejakú nevysvätenú zem? Cinter je len jeden a miesta je v ňom zatiaľ dost...“

„Ktovie, či to nie je od neho voľajáká finta. Ako mu máme veriť, keď žil celé roky ako ten najhorší pohan?“

Aladár akoby to bol cítil v kostiach, do kostola chodil len raz v týždni - v sobotu - nechcel ľuďi zbytočne dráždiť.

Raz stretol pred pomníkom padlým v prvej svetovej vojne Rudenka Mysloviča. Rudenko bol zamyslený, len-len že neprešiel popri ňom bez pozdravu. Zavčasu sa však spamätal a pozdravil ho - možno až prihorlivo.

Aladár upieral na neho utrpené oči.

„A čo, pán učiteľ? Vy sa na mňa nehneváte?“ spýtal sa.

Rudenkovo šedivé obočie sa zdvihlo od údivu.

„Ja?“ riekol. „A prečo by som sa mal na vás hnevať?“

„No... že som tak zrazu začal chodiť do kostola... Možno ste boli silný komunista a -“

„Ale pán Krajkovič!“ riekol Rudenko. „Aký som ja bol silný komunista? Ja som bol práve taký komunista, ako som teraz demokrat. Nikdy som nebol v nijakej strane a viete prečo? Lebo každá je nespravodlivá... Ja som nikdy nikoho do ničoho nenútil, ale som ani nikdy nikomu v ničom nebránil - ak to nebolo proti zákonom alebo predpisom. Ja som dal vždy každému maximálnu možnú slo-

vodu, ale za tú musel byť aj osobne zodpovedný.“

Pozrite sa: kostol je vaša osobná vec a ak ste tam zrazu začali chodiť, iste dobre viete prečo a to vám nikto nemôže vyčítať. Boh je prvá, ale aj posledná Inštancia. Ak vám pomáha viera v Boha - prosím! Chodte k nemu a vyznajte sa mu - ja sa preto na vás nikdy nenahnevám...“

„A vy?“ spýtal sa Aladár.

„Ja?... Ja už nemôžem... Skúšal som to, netvrďím, že nie, lenže - Nejde to. Nemôžem. A nikoho nechcem klamať. Ani seba ani ľuďi ani Boha. Čo by som z toho mal a čo by z toho mali aj ostatní, keby som tam sedel s nimi a tváril sa, že verím?... Veď tie Božie prikázania... Keby len polovicu z nich ľuďia dodržiavali - ako dobre by bolo na svete!“

Aladár civel na neho ako na zjavenie.

„Bože, pán učiteľ!“ zvolal. „Aký ste vy len dobrý človek! Takého som tuším v živote ešte nestretol!“

„Mýlite sa, pán Krajkovič,“ povedal Rudenko. „Ja vôbec nie som dobrý človek, naopak: možno najhorší na svete. Keby ste toho o mne vedeli viac, možno by ste mi už nikdy nepodali ruku...“

Aladár sa nervózne zasmial.

„Prosím vás, čo také strašné už môžete mať vy na svedomí?“ zvolal. „Veď vy by ste neublížili ani kurat'u.“

„Oj, nie, pán Krajkovič, nie... Moje svedomie nie je čisté... Za mladi som urobil takú vec - Ešte aj v hrobe sa budem za to hanbiť...“

„Prosím vás, akú vec ste vy mohli urobiť? To vravíte len tak, možno, že len kvôli mne...“

„Nie, nie, pán Krajkovič, to nehovorí len tak... A už vôbec nie kvôli vám... Ja -“

Rudenko Myslovič zhlboka vzdychol. Tvár mal bledú akoby už niekoľko nocí nespál. Pod očami mal modré kruhy, také Aladár v jeho tvári ešte nevidel.

„Poznáte tú roľu, tam za kaplnkou, pri družstevnom úvoze?... Ako pätnásťročného ma veľmi ľúbilo jedno tunajšie šúrske dievča... Aj ono mi bolo sympatické... Raz sme znášali na tej roli snopy do krížov, všetci už odišli a my sme tam ostali sami dvaja... Hľadela na mňa, hľadela a zrazu ma objala a začala ma bozkávať... A ja, pán Krajkovič, ja - som jej za to vynadala... do kuriev... A ona sa odo mňa odtiahla a len tak smutno povedala: Rudko!... Rudenko!... Prečo mi ubližuješ?! - A to som - To som vtedy chodil do kostola takmer každý deň... A... odvtedy už nemôžem... Nemôžem - rozumiete mi?! Prečo som urobil, keď som vtedy denne chodil do kostola?!... To je - Najstrašnejšia pravda o mojom živote a... Ona... potom do roka umrela na suchoty...“

Taký som ja „dobrý“ človek, pán Krajkovič...“

Aladár Krajkovič štuchal krivou do zeme. Mlčal.

„Všetci sme hriešni, pán učiteľ,“ povedal napokon. „A už len Boh... už len on nám môže odpustiť...“

Tým sa ten rozhovor medzi nimi skončil.

Podali si ruky.

Aladár sa pomaly pobral do kostola a Rudenko Myslovič zase na poľnú cestu za úvoz - trochu si zabehať...

Úryvok z pripravovanej prózy Rudenko

(Pokračovanie z 5. strany)

V Tóthovej poézii nachádzame tiež bohatu zastúpenú tematicko-motivickú inšpiráciu Svätým Písmom. Okrem žalmistickej básnickej tvorby, z ktorej torzo sa zachovalo v knihe Žalmy, či zbierku 150 žalmov, ktoré sa, aj ako reflexiu na starozákonné biblické žalmy, podarilo vydať už v roku 2006 východoslovenskému vydavateľstvu Verbum pod názvom Žalmy na rozhraní tisícročí, nachádzame u básnika biblickú inšpiráciu aj vo veršoch básní zo zbierky Slnko pod zemou, s názvami Cudzoložná žena a Neveriaci Tomáš. To, že Tóthova poézia je plne prežitá a prežiarená bolesťou i utrpením, ale aj láskou a radosťou, pričom jeho etické poslanstvo, podané v básnickom šate, ako uvádza v literárnej štúdii „Osamelý žalmista“ a skutočnosť zla (Na okraj poézie Jozefa Tótha) literárny vedec Peter Liba, „sa nevyčerpáva bežným čítaním, ale náročným uvažovaním“, potvrdzujú i nasledovné verše, v ktorých sa básnik doslova prenáša do čias, kedy Kristus, z Jánovho evanjelia, písal zohnutý prstom do zeme, keď chceli zákonníci a farizeji ukameňovať ženu pristihnutú pri cudzoložstve. Nikto nikdy nezistil, čo mohol Kristus vpísať do tejto zeme, avšak Jozef Tóth cíti, že mohol kresliť „tváre / a podlosť píše na taláre / tým, čo vraj zbožní sú!“ (báseň Cudzoložná žena) Mieru originalnosti Tóthovej poézie, inšpirovanej Bibliou, dosvedčujú i slová Petra Libu, keď na margo jeho žalmistickej tvorby uvádza skutočnosť, že básnik „nezbásňuje uznávané a známe náboženské pravdy, nerozvíja myšlienky citátov a motívy biblických žalmov alebo niektoré osvojené obrazné pomenovania a frázy. Je výsostne osobný, súčasný, dialogický.“ Liba tiež v celkovom hodnotení Žalmov na rozhraní tisícročí vyjadril presvedčenie, že dané dielo je jedinečným básnickým činom, pretože sa v ňom „konfrontuje ľudské s Božským, premenné s nemenným, dobré so zlým, osobné s nadosobným, univerzálne s časovým. Nepoznám v slovenskej poézii ostatných päťdesiatich rokov taký drásavý obraz o našom duchovnom stave a zápase, o hľadaní istoty a pravdy o sebe, aké podáva v modifikovaných hebrejských žalmoch J. Tóth. Celá jeho básnická tvorba dokumentuje alternatívny prúd slovenskej lyriky závislej na kresťanských hodnotách.“

Svoju výraznú kvalitu dosahuje i súborné Dielo Próza, ktoré obsahuje konkrétne diela: Človek Jób hovorí s diablom, Evanjelium apoštola Judáša, Spev košického tria, Ďuro Čečko a Príležitostné verše. Už samotný autorský predhovor ku knihe Človek Jób hovorí s diablom naznačuje, že pôjde o dielo mimoriadnej výpovednej hodnoty, pričom kľúčovú myšlienku, ktorá je aj poslednou vetou autorského predhovoru, detailne a vo výraznej symbióze s textom dotvára ilustrácia Michala Tótha: „Diabol je kôň, ktorý nás ťahá síce opačným smerom, ale do toho istého mesta. Lebo iných miest niet.“ Celé prozaické dielo má charakter

Jozef Tóth a jeho dielo nadčasových rozmerov

rozhovoru s tým, ktorého „dnes popierajú s väčším úškľabkom ako Boha.“ Autor totiž pochopil skutočnosť, ktorú nechcú pochopiť mnohí iní ľudia, a to, že je to práve Satan, ktorý najväčšmi pochopil „kto je Boh“. Jozef Tóth sa podobne ako starozákonný Jób nebúri proti Bohu, nežaluje sa. Jeho snahou je všetko zniesť, všetko vydržať, pretože si uvedomuje slová Krista, že do nebeskej brány sa kráča po veľmi úzkej ceste. Priam skvostným je posmech, ktorý si robí z Diabla, aby mu dokázal, že „urobil tú istú chybu ako na Počiatku“. Pretože práve Diabol vyslovil Bohu po svojom stvorení slová NON SERVIEM, a predsa sa zmýlil. Je „miništrant Boží“. A ak by chcel niekto tvrdiť, že to tak nie je a nemôže byť, nech si prečíta nasledujúce slová, ktoré sa nachádzajú v knihe pod názvom Sluha Boží: „Od dávnoveku ťa nazývajú nepriateľom Božím. Ja vravím, že si Boží sluha. (...) Ježiša si sprevádzal od narodenia až po skonanie. Pokúšal si ho a slúžil si Mu. Ako tvoji bratia, ktorí prišli na púšť. Ale ty si Mu slúžil viac, viac. Kam nedôjdu anjeli Boží, tam dôjdeš Ty! A keď tvoji bratia anjeli plačú, Boh sa usmieva: Môj najvernejší sluha.“

Evanjelium apoštola Judáša je taktiež výpoveďou človeka, ktorý rovnako, ako mnohí iní nasledovníci Krista počas celých dejín Cirkvi až do dnešných čias, Ho dokázali milovať, nasledovať, ale aj zraďiť. Hneď v príhovore, autor Evanjelia apoštola Judáša, cez prizmu tejto novozákonne postavy, vyslovuje jej osobné „krédo“: „Ježiš z Nazareta je skutočný človek a skutočný Boh a že Jeho láska sa začína tam, kde sa naša končí.“ Pretože práve Judáš Iškariotský je ten, čo sa pozeral Satanovi do očí. Na konci príhovoru si však kladie oprávnenú otázku s výraznou recepčnou rezonanciou: „Som naozaj v tom iba ja sám? Je na svete iba jeden jediný Judáš?“ Dvadsať evanjeliových kapitol, spoločne s epilógom, vytvára ucelený obraz zlomového momentu v živote Judáša Iškariotského, od jeho povolania Kristom za apoštola, cez učeníkovu zradu až po spáchanie samovraždy. Jozef Tóth v danom evanjeliu prezentuje, okrem zásadných výpovedí neskonalej hodnoty, tak ako je to vlastné jeho obrovskému umeleckému potenciálu, aj úžasné lyrizačné tendencie, ktoré si možno všimnúť,

napr. pri povolaní Judáša Ježišom Kristom za apoštola („Mladý muž stál pri dverách a hľadel za odchádzajúcim Ježišom. Boh pozbieral z neba všetky hviezdy a Ježiš sa cestou rozprával so svojim Otcom. Ten muž stál v dverách sám a nemal s kým stratiť slovo. A rozhodol sa. Od toho večera chodil s Ním tento muž a stal sa jedným z dvadsiatik učeníkov. Nikto však nevedel, že ho Ježiš navštívil, a nikdy o tejto návšteve s ním Ježiš nerozprával. A nenapísali to ani jeho bratia apoštoli. A tento muž sa menoval Judáš Iškariotský.“) i v kapitole s názvom Posledná večera: „Boh rozsypan nad mesto hviezdy ako morský piesok a večer, ktorý prichádzal z púšte a od mora, Boh odel sviatkom. Ľudia ho čakali. Otvárali svoje srdcia a zatvárali brány. A keď všetci boli pripravení, prechádzal Boh ulicami mesta a prišiel až do domu, kde večeral Ježiš.“ Nemenej významnou sa však javí i epilógická katarza Judáša Iškariotského, ktorý a v ktorom si aj my, ako čitateľa daného posolstva, uvedomuje absurdnosť našich hriechov a ničoty, a napriek týmto našim prečinom následnú

borného Diela Próza je historická próza s názvom Spev košického tria, ktorá vznikla ešte v roku 1985. Podľa slov Petra Libu predstavuje „sugestívne epické čítanie o troch košických mučeníkoch, vyhlásených za svätých Jánom Pavlom II.“ Podobne, ako v dvoch predchádzajúcich prózach zo súborného diela, autor analyticky sleduje prácu pôvodcu Zla, ktorý „nie je výtvar fantázie, ale spoluvorcom ľudských činov“, a zamýšľa sa nad skutočnosťou, prečo človek „zabíja brata, a tým zabíja seba. Ľudstvo je živá reťaz. Reťaz, ktorá nesputnáva, ale chráni. Všetky ohnivé sú otvorené a dýchajú. Rozširujú a zužujú sa podľa rytmu srdca a pľúc, symbolu slobody. Každé poškodené ohnivo však poškoduje celú reťaz.“ Kainovská odysea, uskutočňovaná často na nevinných v „chronose“ dejín ľudstva, v bitke náboženstiev, ktoré nepočúvajú pravú Pravdu, ktorá vždy hlásala, že kto sa meča chytá, mečom i zahynie, zasiahla i do života Štefana Pongrácza, Mareka Križina a Melichera Grodiczkeho. Jozef Tóth zaznamenáva v próze ich životy s rôznorodými osudmi od ich kňazskej vysviacky, čiže od momentu, kedy sa stávajú služobníkmi a vysvätenými poslami Krista, až do ich mučenickej smrti (prezentovanej v časti Finále, prostredníctvom výpovedí troch svedkov), vydání napospas ľuďom, ktorí ich nenávideli, pričom práve stretnutie reformácie a protireformácie v 17. storočí „bolo križovatkou, spaľujúcim bodom, ale aj osudovým, lepšie prozreteľným stretnutím aj troch mladých mužov, pre ktorých geografickým bodom sa stali Košice. Mesto katolícke, potom reformátorské a potom znovu i katolícke, i reformačné.“

Napokon ešte pred Príležitostnými veršami, ktoré sú zaradené na samom konci druhého zväzku súborného Diela Próza, pričom nie sú vôbec - ako uvádza aj sám editor Teodor Križka - iba utilitárnymi veršami napísanými kvôli samej príležitosti, ale sú vážnym posolstvom, vstupujúcim do priestoru sviatočného okamihu, sa nachádza novela s názvom Ďuro Čečko, napísaná v roku 1956. A hoci stála na počiatku autorovej prozaickej tvorby, symbolicky uzatvára jeho súborné dielo. I ona v sebe ukrýva silu a vášeň, tajomstvo i boj dobra a zla, pominuteľné ľudské šťastie a neutíchajúcu bolesť. Tóthova novela je umeleckým pendantom, a teda paralelou, podobným zjavom, akým boli vynikajúce Urba-

nove novely z konca 20. a začiatku 30. rokov 20. storočia, ktoré vyšli v zbierkach Výkriky bez ozveny a Z tichého frontu. Ďuro Čečko, richtárov syn, ktorý ušiel pred narukovaním na front 2. svetovej vojny len vďaka svojmu pôvodu, si užíva život plnými dúškami. Hoci sa snaží porozumieť Tomu, o ktorom sa v kostole vraví, že je všemohúci Boh, neskonale ho opantáva vášeň, ktorá srší zo ženskej krásy. Jozef Tóth brilantne znázornil vnútorný svet (predstavy, zmyšľanie, konanie) mladého chlapca, ktorý v nemanželskom zväzku priviedol do druhého stavu Hanču, slúžiacu v ich domácnosti. Interessantne vyznievajú i názorové a povahové strety rodičov oboch mladých hrdinov (Ďura i Hanky), kde predstaviteľom bohatého, sedliackeho sveta je richtár - starší Ďuro Čečko a predstaviteľom sveta chudobného, slúžiacieho ľudu Hankin otec báči Soľar. Kým richtár Ďuro Čečko je prísny, razantný a krutý človek, čo dokazuje i udalosť s koňmi na začiatku novely, Hankin otec, báči Soľar, je priateľský a dobrý muž, ktorý hoci prišiel vo vojne o dvoch synov, vždy si ctil prirodzený morálny Zákon v človeku. Dokazuje to i napomínaním Hanky, keď odchádzala v pätnástich rokoch slúžiť k Čečkovcom: „Neponížme sa nikdy pred nimi a pred nikým. Prácu im musíme dať, ale seba im nedajme. Nikomu nedajme seba. Na Boží obraz sme, sme na Boží obraz, dievka moja.“ Neželané tehotenstvo napokon vrcholí v spáchaní ohavného činu mladým Ďurom Čečkom, ktorý tehotnú Hanku, nosiacu pod srdcom jeho vlastné dieťa, zhodí zo zábradlia do studne. Aj keď novela končí konštatovaním, že vinník bol napokon spravodlivo potrestaný, na konci novely zaznieva to typické expuperyovské zvolanie kráľa z Malého princa, o tom, ako je najťažšie súdiť samého seba. Jozef Tóth v závere novely vyslovuje podobnú myšlienku: „Lebo blízko je deň súdu. A najťažší súd je ten, ktorý vypovie nad sebou sám odsúdený.“

Čo možno dodať na záver. Sú knihy, ktorých obsah nemožno „zhltnúť“ ako lacný brak, vydaný pre navivno-sentimentálneho čitateľa. Pretože jestvujú aj knihy, ktorých slovesné tajomstvo možno vdychovať len pomalými dúškami, akoby sme dávkovali kvapky vzácnej tekutiny na lyžičku, ktorú raz musíme vrátiť. A ak aj dnes ešte ľudia hľadajú slová, ktoré povzbudia a pohľadia zúboženú dušu, tak práve súborné dielo Jozefa Tótha patrí k tým estetickým prameňom, čo to istotne dokázuje. Veď zostať po celý život verný jednej Pravde nie je a nikdy nebolo pre človeka jednoduché. Myšlienkové poslanstvo, zakódované v poézii a v próze Jozefa Tótha, to tiež jednoznačne dokazuje. Treba sa však definitívne rozhodnúť. Buď budeme žiť v duchu evanjeliového posolstva v Pravde, ktorá nás absolútne presahuje, alebo budeme, ako píše i Jozef Tóth, dezertéri vo svojom vlastnom živote. Pretože potom je namieste otázka, ktorú si autor kladie v básni Dezercia: „Aký to život, čo chce žiť mimo svojho života?! / A kruh mimo svojho kruhu?“

JÁN GALLIK

TEODOR KRIŽKA

Zastavenie

(nad dielom Jozefa Tótha)

*Križ vo mne narastá, križ ako strom
s korunou plnou Ježišových ramien.
Kam oko pohliadne, iba nám dvom
patri tá hrana, na ktorej sa lámam*

*od hriechu k pokániu, nie opačne.
Ó, požehnaná bolestivá hrana!
Za ňou je nebo celé oblačné
iba z tej strany, čo je prekonaná.*

*Ramená rastú, objímajú svet
vetvami modro rozkvitnutej krvi.
Aj srdce v kameni sa musí chvieť,
keď kvapkami len na lásku sa drví.*

*Nie od bolesti, ale od šťastia
rozpínam ruky: Len to jedno splň mi...
Koruna stromu nech mnou prerastá
do sveta spevom, iba do mňa trňmi.*

„absurdnosť“ lásky Boha“, pretože nikto „z ľudského pokolenia nebol vysunutý nad priepasť tajomstva Dobra a Zla natoľko ako ja (Judáš Iškariotský - pozn. J.G.). Nikto nemal bližšie a väčšie dôkazy o Dobre ako ja. Nikto neurobil takú nenapraviteľnú chybu ako ja, ale nikto sa neotrel tak intenzívne o tajomstvo odpúšťania ako ja.“

V poradi treťou knihou zo sú-

HLAS Z PRAHY

Nad poezií Mons. Jozefa Tótha

O bjevy se dějí. Když Teodor Križka nedávno čtenářům zpřístupnil ve dvou svazcích literární dílo Jozefa Tótha, stal se strůjcem malého zázraku. Jozef Tóth jako básník a prozaik byl do té doby známý jen zasvěcenému kruhu svých přátel. Nyní předstoupil před veřejnost, která žije kvalitami slovenské literatury, tzn. slovenskou a slovakistickou, jako zralá, velká básnická osobnost, výrazně dokreslující rysy slovenského básnictví v epoše po roce 1945. Protože Jozef Tóth je řeckokatolický kněz, je přirozené, že jeho literární tvorba se řadí k mohutné větvi slovenské duchovní literatury, zvláště na poli poezie.

Nemáme možnost vystihnout více z díla Mons. Jozefa Tótha než pouze několik drobných postřehů. Prvním z nich je zjištění, že Tóthova tvorba má dvě základní linie. První bychom si s trochou licence dovolili nazvat „svět-skou“ a druhou spirituální. Ve světských verších však běží o mnohem víc než o civilní, občanská témata. Jde v nich o ochranu lidských hodnot proti pahodnotám konzumu a ideologických totalit. Je to linie zcela zásadní a ve slovenské poezii originální a svěbytná, především svým přesahem duchovním. Ač obsahuje básně nemilosrdně sarkastické a plné tónů rozčarování, nevzdává se naděje, ukryté v pozadí. Ironie a sarkasmus tuto cudnou naději a víru nepotlačují, naopak: MOBILIZUJÍ JI. Působí jako roznětka toho, co je v člověku lidské. Autenticky lidské. Málokdy se setkáváme s tak naléhavým a přítom ne-deklarativním apelem na humanitu.

Slovenská katolícká moderna, k níž bychom mohli typologicky dílo Mons. Tótha zaradiť, prišla ve 30. letech se spožděním za modernistickými orientacemi v katolíckých literaturách Evropy, avšak přesto právě včas, aby mohla renovovat odkaz duchovní poezie slovenské minulosti a adaptovat jej pro potřeby i zájmy slovenského čtenáře. V díle Hlbinově, Dilongově, Veiglově neváhá dokonce plně využít potenciálu avangardních básnických směrů. Za války katolícká moderna představovala jednu z ústředních tendencí slovenského literárního vývoje, pokračovala se zdarem po osvobození, až po roce 1948 byla násilně umlčena. Mnoho jejích představitelů emigrovalo, jiní se odmlčeli (Hlbina, Haranta, Slavkovian), nebo využili možností z konce 60. let, aby se znovu ozvali (Silan, Veigl). Po událostech z roku 1989 obohatili pak obraz slovenské katolícké poezie někteří souběžci moderny, v první řadě Štefan Sandtner. Sem náleží i pozdní setkání s verši Jozefa Tótha. Ale zatímco Veiglova a Sandtnerova poetika rozvíjejí v novém tvaru dědičtí poetismu a verbální hravosti, což jim nebrání vyslovovat závažná spirituální poselství, Tóthova poetika navazuje na to, co ve slovenské poezii probojovali Emil Boleslav Lukáč svým Molochem, Valentín Beniak svou ostře vidoucí ironií a některými z pozdních sarkastických básní Janko Silan. Srovnání se ovšem vymyká neustále přítomna Tóthova oscilace mezi všelidským a duchovním, konfrontovaná se lživostí komerčního světa, s přetvářkou a demoralizací. V Žalmu 88 ze sbírky *Žalmy na rozhraní tisícročia* básník ne nadarmo zdůraznil:

*A život nemá nadějí bez vody a slunce
bez Tebe a bez Tvé pravdy
zůstaly jen pyramidy zločinu
a hříchů celé haldy!*

Zločiny a hříchy Tóth vidí pramenit ze sebelásky „bezdromovců a utečenců, / hladových, hýřících / pážat a vydědenců, / mamonářů a bídníků, / vítězů v boji o majetek a moc / a poražených v lidskosti!“ Stačí nemnoho, aby bylo lépe. Necht' každý začne u sebe a sám, na vlastní odpovědnost ať hledá cestu ke Světlu. Z básnický mnohoznačného svědectví Mons. Jozefa Tótha si český překladatel - slovakista odnesl cenné poučení, vtělené mimo jiné do krásné básně z Tóthova rozsáhlého cyklu *Slnko pod zemou*:

*Osvícení
Zakryli mi oči kloboukem
a přesvědčují mě,
že kromě tmy nic není,
leda kruh je, který nakreslili,
a nedovolí jej překročit.
I dobrá psiska v noci málo vidí
a v strachu vyjí.
Zakryli mi oči
a kloboukem je tlačí.
Ale já i potmě vidím Slunce,
jejich oči a jejich tváře,
a z klobouku jako z řešeta
sypou se hvězdy
a sadá na ně dým!*

*Už i oslíkům pod vyschlým fíkovníkem
svítá.
Kdy asi svítne jim?*

DOC. PHDR. MARTIN KUČERA,
Praha, květen 2011

Tieto riadky píšem ako malú reflexiu na cyklus básní Gabriely Grznárovej, uverejnený v Kultúre č.11/2011. Bez ohľadu na to, že autorka ešte nevyšiel knižný debut. Oddávna totiž neplatí, že vonkajší stav odzrkadľuje vnútorné bohatstvo - ak si len pripomenieme, koľko veľkých kníh čakalo a dodnes čaká na svoju knižnú podobu; koľko veľkých sochárov, maliarov, filozofov a svätcov sme medzi sebou doteraz neobjavili; koľko básnictva, ba viac než v autoroch samotných, sa skrýva v čitateľoch a koľko muzikálneho citu a kompozičných nápadov v sebe nosia tí, čo nikdy neprešli hudobnou odvahou a vzdelaním. Napokon sú tu pusté a prázdne škrapové polia v krasoch, pod ktorými sa zahaľuje neopísateľná a ešte ani neopísaná kráska jaskynného bohatstva. Reč teda bude o poézii Gabriely Grznárovej. Spolu s ďalšími autormi „objavenými“ v literárnych súťažiach ako Jurinova jeseň či Súťaž o Cenu Slovenského učeného tovaríšťa, podáva manifest o vernosti pravde. A ak by sme mali hovoriť v intenciách literárnych prúdov, poezia týchto autorov sa radí k literárnej skupine čestných, vnmavých a pravdivých. Vlastne to ani nie je literárny prúd. To je rieka a riava životodarnéj miazgy, ktorá vždy prestupovala a prestupuje našu kultúru.

Jemné, no pritom sebavedomé a nápadité básne G. Grznárovej navracajú slovenskú poéziu do čistoty a prirodzenosti. Akoby pokračovali v „kontrarevolúcii“ vnímania, ktorú už viackrát spomenul Teodor Križka. Autorka sa hlási k tradičným formám a tradičnému obsahu. Slovo „tradičný“ by som tu nahradila slovami krásny a

harmonický. Lebo forma aj obsah Grznárovej veršov je v prirodzenom súlade s dejinami literatúry, aj s dejinami ľudskej duše.

Z poetkiných básní sa ozýva jemné prihováranie sa, ba často až naliehavé volanie: „Ak počuješ, ak niekde v diaľke si...“ (Po (ne)cestách) k niekomu druhému. K čitate-

Čistota ako najvyššia filozofia

Nad veršami Gabriely Grznárovej

Ťovi, k svojmu prot'ajšku, k mužskému „ty“, ktoré je ideálom, no zároveň je aj tým, kto je nehodný veľkosti a krásy čistého dievčenského srdca. A toto prehováranie prechádza z jemných, až z rozprávkových a baladických prelúdií do nápaditých veršov, ako napríklad v básni Ikony: „Ak vstúpiš, odhrň záves ticha / a dožič času, aby splietol / tvoj úžas, čo tu sotva dýcha...“ Alebo v básni Momentka I.: „Ráno pije horkú čiernu kávu, / zvyšky spánku do nás zatka. / Vonku vedú jeseň na popravu. / Padla prvá hlava jablka“, či v básni Indiánske leto: „Kým prehovorím rečou kmeňa, / čo v tvojom srdci oheň zažne, / dávaš mi indiánske mená: / Som Tá, čo seba berie vážne.“ - kde nás privádza až do úžasu - aké indiánske meno by vlastne dal Boh, ktorý nás pozná najlepšie, nám všetkým?

A dialóg v básňach pokračuje. A ešte do vyššej roviny ich posúva v akomsi tichom, ale všade prítomnom rozhovore s časom, ktorý oslovuje rôznymi menami: „času, čo stojí ako pán/ a tvoj tieň hádže do záhrad...“, času čo „Nesial, a predsa bude žať.“ (Zdanlivý odchod zimy). Tu sa nám odkrýva pohľad na osamelého a zraniteľného človeka, ktorý stojí pred majestátnom bytia a odvázne a celkom prirodzene mu kladie otázky o ľudskom srdci, o nehe a o zmysle lásky. A z toho mohutného mlčania dostáva poetka tie najhlbšie odpovede: „každý, koho sme dostali, / naozaj nikdy neodchádza.“ (Mame).

Touto krátkou reflexiou nechcem rozoberať ani hodnotiť poéziu autorky, ktorá by si zaslužila (a isto sa jej ešte dostane) omnoho hlbšiu analýzu. Len chcem poukázať, že v čistote a kráse veršov Gabriely Grznárovej sa nám ukazuje, čo je to naozajstná ženskosť a aká by vlastne mala byť žena. A dostávame jednoznačnú odpoveď: láskyplná. Gabriela Grznárová nám pripomína model človeka, ktorý sa nehanbí za svoje city a ani za svoju cestu za pravdou, na ktorú sa vydal aj napriek všetkým protirečiacim hlasom zvnútra a z okolia. A táto cesta za nekompromisnou čistotou je rytierstvom. Veď nie náhodou bolo zjavenie na Litmanovej práve zvesťou o čistote. A nie náhodou nám hovorí Kniha múdrosti: „Veď kým všetko objímalo hlboké ticho a noc v rýchľom behu došla do polovice, tvoje všemohúce slovo, Pane, prišlo z neba... ako tvrdý bojovník doprostriedka zeme, odsúdenej na záhubu.“

KATARINA DŽUNKOVÁ

Orbán ako šéf maďarskej cirkvi Štúr opäť v ohrození

„Kalvíni všetkých krajín (Uhorska) spojte sa!“ - Gróf Zay de Ugróc

V minulých dňoch zaskočila mnohých veriacich, (i tých, čo veria, že Boh neexistuje), správa: „Orbán rozdelil slovenskú cirkev“. Ako to dokázal? Veď podľa evanjelia svätého Matúša je cirkev skala (Peter), ktorú ani brány pekelné nepremôžu. Vári má maďarský premiér Viktor Orbán väčšiu moc ako samotný Lucifer? Aká je to, tá Reformovaná kresťanská cirkev, dnes už Maďarská reformovaná kresťanská cirkev? Čo má spoločné s kalvíni? Kto sú vlastne tí kalvíni, ako sa dostali na prevažne katolícke Slovensko, ako je možné, že z takmer 110 tisíc kalvínov na Slovensku je iba 28 tisíc Slovákov a všetci ostatní sú maďarskej národnosti?

Ťažko na tieto otázky hľadá odpovede dnešná mládež, no aj stredná generácia, keď túto problematiku, dávny spor katolíkov a evanjelikov s kalvíni, samotní Slováci po roku 1948 vymazali z učebnic dejepisu a dokonca aj zo zlatého fondu slovenskej literatúry. Strata historickej kontinuity, čierna diera v našom historickom vedomí, (no nie v našich dejinách, ako si to myslí maďarský veľvyslanec!), zahaľuje mnohé závažné skutočnosti a súvislosti, okrem iného aj fakt, že nedávne oficiálne pomadařenie Reformovanej kresťanskej cirkvi orbánovcami je iba pokračovaním úsilia generálneho dozorca evanjelickej cirkvi grófa Zaya de Ugróc po roku 1840. Tento fanatický ideológ Veľkého Maďarska, ktorého prapredok pochádzal zo Srbska, pomadařoval Slovensko a celé Uhorsko aj pomocou zneužívania viery, kalvinizmu a kalvínov. Proti tomu ostro vystúpil okrem iných našich národovcov aj Ľudovít Štúr v roku 1841 v spise Starý a nový vek Slovákov. Žiaľ, rozsiahla dôležitá pasáž, v ktorej prorocky upozorňoval na nebezpečenstvo zneužívania viery a cirkvi na politický cieľ pomadařovania, zmizla aj v edícii Zlatý fond slovenskej literatúry vydavateľstva Tatran, vo zväzku Ľudovít Štúr, Dielo I, v spise Starý i nový vek Slovákov. Tento zväzok vyšiel v roku 1986, teda už v čase Gorbačovovej perestrojky a glasnosti, no aj tak v ňom (ne)zodpovední redaktori samocenzúrou varovný hlas na túto tému umlčali.

Štúr v pôvodnom spise o grófovi Zayovi píše ako o samovyvolencovi, ktorý „hlavne obrátil svoju pozornosť na spojenie evanjelikov s kalvíni, náležiacimi v Uhrách k čieremu rodu maďarskému. Lebo, myslieť si, ak sa spoja náboženstvom evanjelici, ponajviac Slováci a Nemci, s kalvíni, čírymi Maďarmi, kalvíni ľahko ovládnu evanjelikov, pretože počtom sú oveľa silnejší, a budú im rozkazovať a vládnuť, a títo, ako počtom slabší, budú musieť poslúchať.“

Ale pretože kalvíni sú Maďari, utlačia týmto spôsobom evanjelikov Slovákov a pomaly vyhladia ich reč a národnosť. - Výborný je to prostriedok - zvolala strana vyvolenca, načo sa on pustil do práce.“

V časti o zhromaždení evanjelikov Štúr pokračuje: „A tak všetci verní a dobrí evanjelici bočili od slov, rád a návrhov jeho a opustili zhromaždenie s bolesťou, pretože videli, že z chrámu svätého a zhromaždenia cirkevného sa stal pelech straníkov, podvodníkov a obchod duchov nečistých a zlovestných.“

A vyvolenec v nadutosti svojej začal roztrubovať o spojení evanjelikov a kalvínov s katolími, pretože zamýšľal presláviť sa ako reformátor náboženstva a zakladateľ novej a jedinej cirkvi uhorskej. Ale katolíci, verní dávnej viere otcov svojich, odmrštili s nevlôľou a rozhorčením táranie chvastúňa, pretože videli, že ich chce pripraviť o ich vieru ... Lebo on chcel mať jednu reč a jedno náboženstvo kalvínov, ktoré sa volá náboženstvo maďarské.“

To, čo sa nepodarilo Zayovi v štyridsiatych rokoch 19. storočia, dokončil Orbán v roku 2011, našťastie iba čiastočne. Možno si zobral príklad aj z anglického kráľa Henricha VIII., zakladateľa a šéfa anglikánskej cirkvi z roku 1534. Dnes je na svete aj číro maďarská cirkev, a čo je maďarské, tomu čoraz zvrchovanejšie vládne maďarský premier. Nechtiac, vďaka politike orbánovcov sa v nej ocitli aj mnohí Slováci. Ako sa teraz dostanú spod nadvlády Maďarov, to si musia rozhodnúť sami.

Ľudovítovi Štúrovi v jeho obrannom spise nešlo o rozduchovanie vášni a nízkych pudov. Naopak, v tej istej stati zdôrazňuje: „Boh je láska a kto v láske prebýva, v Bohu prebýva a Boh v ňom, hovorí Písmo sväté...“. Žiaden spor sa však nedá odstrániť jeho zakrývaním a zamlčováním. Nahráva to iba strane uzurpátora. Preto slúži ku cti Vydavateľstvu Spolku slovenských spisovateľov, že našlo odvalu a v roku 1994, takmer po storočí, Štúrov spis Starý a nový vek Slovákov vydalo v plnom znení. Ako vidieť aj z jeho zopár citátov, Ľudovít Štúr je stále aktuálny a má čo povedať aj dnešnému modernému človeku. Nie div, že aj v súčasnosti naháňa strach mnohým, „duchom nečistým a zlovestným“. Arogantne sa dnes pokúšajú premenovať jeho námestie, odstrániť jeho sochu a nahradiť ju miliónovým súsoším uhorských husárov a Máriou Teréziou, a to v „srdci“ hlavného mesta Slovenska. Prečo naši historici zamlčávajú v médiách pred mládežou a ostatnou verejnosťou, že „naša“ roztomilá panovníčka Mária Terézia vyhnala židov z Prahy, že za jej vlády museli nosiť na oblekoch žlté kolieska, že niekoľko tisíc Slovákov s pomocou maďarských husárov nahнала do vojen za svoje územné záujmy, v ktorých mnohí zahynuli. Prečo sa nikto nepokúša postaviť v Bratislave pamätník im?

Treba veriť, že rôzni fičúri budú Slovákom toľko skákať po hlavách, až ich privedú k rozumu.

JOZEF ŠELESTIAK

Úvodom by bolo vhodné predostrieť fakt, že kodifikácia spisovného jazyka Slovákov v mnohonárodnostnom štátnom útvare Habsburského mocnárstva nebola záležitosťou náhodnej voľby jednotlivca, či skupiny osôb, ale logickým dôsledkom vývoja národno-emancipačných snáh slovenského etnika, obývajúceho od nepamäti priestory na Strednom Dunaji.

Slovenčina bola voči jazykom iných etníc v tomto štátnom útvare vo výhode práve tým, že sa jej lexikálny základ rozvíjal v intelektuálnom prostredí akademických, duchovných a politických centier v Trnave, Bratislave a v Košiciach.

Nie je vonkoncom náhodné - z hľadiska historického vývinu - že novodobá štandardizácia spisovného jazyka Slovákov na Strednom Dunaji je spojená s cirkevno-náboženskými vplyvmi a osobnosťami. Veď v skutočnosti prvá kodifikácia jazyka Slovanov na Strednom Dunaji sa udiala počas misie Svätých Konštantína-Cyrila a Metoda. Je potrebné, aby sme tentoraz počas tohto veľkého cyrilometodského jubilea nezabudli zdôrazniť, že išlo aj o prvú štandardizáciu spisovného jazyka Slovanov s ďalekosiahlymi dôsledkami pre všetky slovanské národy. Dôležitosť a prepracovanosť tohto jazyka možno deklarovať aj z faktu, že prakticky s určitými zmenami pretrváva dodnes, aj keď už nie ako živý jazyk, ale ako bohoslužobný jazyk niektorých cirkví.

Aj v súvislosti s novodobým národným obrodením Slovákov v 18. storočí treba vylúčiť náhodný faktor a brať do úvahy objektívne príčinné súvislosti, prameniace z vtedajšej existujúcej hospodársko-spoločenskej situácie nielen v Hornom Uhorsku, teda na Slovensku, ale v celom Habsburskom cisárstve. Je potrebné, aby sme prekročili tradičné obmedzenia a paradigmu danú našej historiografii minulosťou v prvej ČSR i v období komunizmu a cháпали vývoj jednotlivých etníc a ich jazykových odlišností nielen v závislosti na Maďaroch, aj keď sme boli ako tzv. Uhri spätí v jednom spoločenstve s Maďarmi v pôvodnom Uhorskom kráľovstve. Od vpádu osmanských Turkov do Európy a ich permanentného tlaku a podmaňovania si jednotlivých národov Balkánu a Strednej Európy od začiatku 16. storočia, vplyv maďarského etnika na osudy Slovákov až do začiatku 19. storočia nebol taký silný, ako hospodársky a kultúrny vplyv nemeckého živlu v našich bankských mestách a cez ne aj v rozvoji kultúry a vzdelanosti. Ako príklad možno uviesť budovanie technického školstva a rozvoj vedy v Banskej Štiavnici. Mimochodom, bolo to aj veľké ručné bohatstvo a ťažba farebných kovov, ktoré prispeli Habsburgovcom k tomu, že mohli takmer po dve storočia aj pri sústavnom vnútornom oslabovaní odolávať permanentnému tlaku islamu na svoju ríšu a Európu.

Počas tureckej okupácie Dolného Uhorska (dnešné územie Maďarska) bolo dokonca obdobie, že v Kráľovskom Uhorsku, ktorého jadrom bolo vlastne Slovensko, vplyv maďarského živlu sa vynuoval iba protihabsburskými povstaniami a revoltami. Prevažoval nemecký vplyv až do začiatku 19. storočia. Avšak zásadný zlom a pohyb, uvoľňujúci tvorivé sily európskych národov a celej európskej civilizácie nastal v prelomovom roku 1683.

* * *

Viedenská porážka Turkov 12. septembra 1683 bola naozaj začiatkom konca tureckého panstva v Európe. Víťazná spojenecká armáda hnala Turkov až k Parkanu (Štúrovo). O necelý mesiac, 9. októbra spojenecké cisárske a poľské vojská pod vedením Karola Lotrinského a Jána Sobieskeho zvíadli bitku o Parkan. Turci márne čakali na pomoc Tököliho vojska, pretože ten sa s pomocou neponáhľal a opatrne čakal na výsledok bitky a nový vývoj situácie po viedenskej porážke Turkov. Turecká armáda opäť utŕžila veľmi ťažkú porážku v bitke, ktorú vojenski historici považujú za rovnako významnú, ako bola bitka pri Viedni.

Triumf pri Viedni priniesol Poliakom veľkú slávu a obdiv európskych národov. Žiaľbohu, poľská pomoc nebola akceptovaná zo strany cisárskeho dvora tak, ako poľský kráľ predpokladal. Po porážke Turkov pri Štúrove a dobytí Ostrihomu cisár Leopold I. už v ďalšom Sobieskeho pomoc odmietol. Rozplynuli sa aj úvahy o svadbe Sobieskeho syna Jakuba s cisárovou dcérou...

V roku 1685 cisárska armáda pod

sunov armád. Počas kuruckých vojen hlavnú ťarchu znášalo Horné Uhorsko, teda Slovensko.

Bitka pri Viedni prispela aj k pádu Imricha Tököliho, ktorý ako vazal sultána nespĺnil svoju úlohu a nezastavil presun Sobieskeho armády k Viedni. Hneď v nasledujúcom roku po bitke pri Viedni utrpeli Tököliho kuruci porážku pri Prešove.

Aj nesmiernym utrpením sloven-

(Consilium locumtenentiale Hungaricum). V roku 1531 bola do Bratislavy prenesená, po obsadení Budína Turkami, Uhorská kráľovská komora. V rokoch 1536 až 1848 sa stala Bratislava, ako hlavné mesto krajiny, sídlom Uhorského snemu, zatiaľ čo Budín sa stal sídlom tureckého veľajetu po pričlenení Dolnej zeme k Tureckej ríši.

Podobne rástol aj význam slobodného kráľovského mesta Trnava. V roku

venského jazyka do intelektuálneho prúdu univerzity a v spätnom vplyve tohto prostredia na pojmoslovné, lexikálne bohatstvo slovenčiny. Takto sa po pri latinčine, nemčine a maďarčine kultúrna západoslovenčina stávala jazykom slovenských univerzitných vzdelancov, pretože bola schopná reflektovať aktuálny stupeň vedeckého poznania, ako aj teologického a vedeckého myslenia svojej doby.

Už v 16. a najmä v 17. a 18. storočí sa v západoslovenskom intelektuálnom a kultúrnom prostredí sformovala sebavedomá slovenská vrstva vzdelancov schopná nadviazať na cyrilo-metodskú tradíciu a hlásiť sa k odkazu Veľkej Moravy. Ako príklad môžeme uviesť považskú skupinu katolíckych intelektuálov a slovenských príslušníkov nobility, ktorí na Bencsikove výpady proti rovnoprávnosti Slovákov v Uhorsku reagovali obranou Jána Baltazara Magina (Muričes... sive apologia pro inclytocomitatu Trenchiniensi, 1728). Bola to prvá národná obrana Slovákov, v ktorej sa dokazuje autochtónnosť a starobylosť nášho národa a vyzdvihuje cyrilometodské dedičstvo. Naň nadväzuje Samuel Timon svojim dielom Imago antiquae Hungariae...(1733), ktorý nastolil prvú koncepciu slovenských národných dejín. Juraj Papánek svojim dielom Historia gentis Slavicae (1780), ktoré predstavuje prvú dejiny Slovákov, ovplyvnil nadišlo ďalšie generácie slovenských vzdelancov. Juraj Sklenár svojim dielom Vetustissimus Magnae Moraviae situs... z roku 1784 obracia pozornosť na dejiny Slovanov v období Veľkej Moravy. Podobne by sme mohli menovať diela evanjelických spisovateľov.

Všetka táto národnoobrodenecká literatúra vytvárala intelektuálne podhubie v radoch slovenských vzdelancov, predovšetkým katolíckych kňazov, aby sa zamýšľali nad potrebou ustáliť normu pre svoj vlastný spisovný jazyk a odpútať sa od biblickej češtiny i latinčiny. Stále naliehavšie sa prejavovali potreby slovenských spevníkov k bohoslužobným úkonom. Už v roku 1636 vydáva Juraj Tranovský spevník Citarum Sanctorum a v roku 1700 vychádza v Trnave Sölöšihö Cantus Catholici.

Narastajúci počet slovenských kníh v rôznom jazykovom prevedení podnietil vznik prvých jazykovedných a lexikografických diel (Grammatica slavico-bohemica Pavla Doležala z r. 1746; Latinskomaďarsko-slovenský slovník, vydaný v Trnave, 1648; Mikuláš Miris z Domaniže: Zaujímavý spis o slovenskej reči, v latinčine, 1660); Kamalduský latinsko-slovenský slovník so stručnou gramatikou, 1763).

Ako z vyššie uvedeného vyplýva, západoslovenské kultúrne prostredie bolo pripravené po všetkých stránkach na kodifikáciu spisovného jazyka. Potreby skvalitňovania sociálnej komunikácie v národných jazykoch obyvateľstva si to priam vyžadovali urobiť aj u Slovákov, najmä ak boli v tejto časti Uhorska majoritným etnikom. Že tak urobili predstavitelia katolíckeho krídla slovenskej inteligencie, má svoje logické opodstatnenie práve v literárnych potrebách. Bola to práve Katolícka cirkev, ktorá podporovala výučbu náboženstva v národných jazykoch mnohonárodnostného štátneho útvaru Habsburgovcov v Strednej Európe. Rovnako túto tendenciu podporoval aj viedenský dvor, najmä panovník Jozef II.

Iná situácia bola u slovenských evanjelikov. Ti zatiaľ nepociťovali potrebu odlúčenia sa od češtiny, ako jazyka liturgického, tak aj jazyka bežnej spoločenskej komunikácie a literárneho jazyka. Zásadný prevrat v tomto znamenal až nástup štúrovcov o pol storočia neskôr, keď už bernolákovská slovenčina pôsobila v tretej generácii slovenských, predovšetkým katolíckych vzdelancov a pospolitosti.

Prvá kodifikácia spisovnej slovenčiny v roku 1787, ktorú vykonal Anton Bernolák so svojimi druhmi bol epochálny čin a zásadný prelom v historickom vývine Slovákov v Habsburskej monarchii. Kodifikáciou spisovného jazyka A. Bernolák položil základ k formovaniu novodobého slo-

Od bitky pri Viedni 1683 po Antona Bernoláka

V budúcich dvoch rokoch nás čaká viacero významných výročí, ktoré sú bezprostredne späté s dejinami slovenského národa, ako aj s dejinami spisovného jazyka Slovanov na Strednom Dunaji. V prvom rade je potrebné uviesť 1150. výročie príchodu Sv. Konštantína-Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu na pozvanie kniežata Rastislava. Nielen u nás, ale aj v Poľsku a v Taliansku spoločnou prípravou veľkofilmu o bitke pri Viedni a katastrofálnej porážke Osmanov v r. 1683 si národy Strednej Európy a Balkánu pripomenú začiatok konca osmanskej expanzie v kresťanskej Európe. Táto prelomová vojenská a politická udalosť v európskych dejinách mala zásadný vplyv na postavenie Rakúska v Európe: zatiaľ čo Uhorsko ako štát a maďarské etnikum po dvestoročnom zápase s

Osmanskou ríšou a okupáciou Uhorska vyšli veľmi oslabené a skompromitované kolaboráciou s tureckou mocou, Habsburské cisárske Rakúsko sa stalo európskou veľmocou a určujúcim faktorom všetkého vnútropolitického diania vo svojej ríši. Podobne treba spomenúť ďalšie dve významné výročia: 250. výročie narodenia a 200. výročie smrti prvého kodifikátora spisovnej slovenčiny v Habsburskom cisárstve - Antona Bernoláka. V súvislosti s tým sa redakcia rozhodla priniesť sériu článkov, ktoré aktualizujú túto problematiku využívajúc nové nezávislé aspekty na hodnotenie našich kultúrnych dejín v úzkej nadväznosti na vývoj spoločenskopolitetickej situácie v stredo-európskych krajinách po vyhnaní Turkov z krajín Habsburského cisárstva.

vedením Karola Lotrinského (a nie Eugena Savojského, ako chybné uvádza Encyklopédia Slovenska pod heslom „Turecká okupácia“) oslobodila Nové Zámky, v roku 1686 bol oslobodený Budín a osmanskí Turci a ich armády boli postupne vytlačané z Uhorska a Sedmohradska. Po bitke na Tise (pri Zente), kde Eugen Savojský na čele cisárskych vojsk uštedril združujúcu porážku tureckej armáde na čele so samotným sultánom, odpor Turkov bol natoľko zlomený, že v r. 1699 v sriemskom Karlovcí bol medzi cisárom a sultánom uzavretý mier.

Na základe Karlovackého mieru Habsburgovci získali takmer celé Uhorsko, Sedmohradska, Chorvátsko a väčšiu časť Slavónie. Pod tureckou kontrolou ostal Banát a okolie Temesváru. Mierová zmluva uzatvorená 26. januára 1699 v Karlovcí prakticky znamenala koniec viac ako 150 rokov trvajúceho tureckého panstva nad veľkou časťou Uhorska a súčasne predznamenovala vzostup Rakúska do postavenia európskej veľmoci.

Pokiaľ ide o Poľsko, poľskí historici dodnes pripomínajú, že toto veľké víťazstvo pri Viedni nebolo pre poľský štát dobre využité. Je síce pravda, že znovu získali Podolie s pevnosťou Kamieniec a Naddneperiskú Ukrajinu a posilnili svoje postavenie na medzinárodnej scéne ako člen Svätej Ligy. Ale ďaleko siahajúce konzekvencie viedenskej porážky Turkov a ich ústupu z Uhorska v budúcom vývoji priniesli poľskému národu veľkú ujmu. Posilnila sa pozícia Habsburského cisárstva a Rusko preniklo k Čiernemu moru. Ani nie o sto rokov neskôr (1772) sa tieto veľmoci bez ohľadu na niekdajšie spojenectvo v boji proti Osmanskej ríši zúčastnili na delení Poľska a likvidácii poľského štátu.

* * *

Tento historickej udalosti, ktorej 330. výročie si zanedlho pripomenieme, by sme nevenovali takú pozornosť, keby nemala taký veľký význam pre Slovensko a pre všetky, najmä balkánske porobené národy, ktoré takmer po dve storočia znášali hlavnú ťarchu všetkých bojových ťažení, maďarských protihabsburských povstaní, trestných výprav a pre-

ského poddaného ľudu a nesmiernymi obeťami rakúskeho obyvateľstva, s pomocou poľskej armády, ako aj armád ne-

meckých kniežatstiev počas tureckých vojen bol vykúpený zrod novej Európy 18. storočia, v ktorom na scénu európskych dejín vystúpili opäť Slováci, teraz už pod menom Slováci a začali tvoriť svoju vlastnú kultúru a zvyrazňovať svoju národnú identitu. Netreba zabúdať na to, že k dlhodobému odolávaniu tureckému tlaku prispievalo aj nerastné bohatstvo Slovenska, preto udržiavanie Kráľovského Uhorska malo pre Viedenský dvor taký veľký strategický význam, a preto všetky maďarské stavovské revolty proti Viedni boli smerované sem, aby sa zmocnili týchto zdrojov a oslabovali Habsburgov.

S presunom cirkevných a iných duchovných a správnych centier do západnej časti Slovenska, podstatne vzrástol hospodársky a spoločenský postavenie miest v Hornom Uhorsku (na území Slovenska). Do popredia vystúpili najmä mestá Trnava a Bratislava. Vezmime si to po poriadku:

V roku 1530 sa Bratislava stáva sídlom Uhorskej miestodržiteľskej rady

1543 sa stáva sídlom arcibiskupstva po jeho presunutí z Ostrihomu, v roku 1577 začína v Trnave pôsobiť tlačiareň Mikuláša Telegdiho. Čo je však najdôležitejšie pre proces slovenského obrodenia, je skutočnosť, že v roku 1635 sa Trnava stáva sídlom univerzity. Už v roku 1640 si univerzita otvára svoju vlastnú tlačiareň. Univerzitná tlačiareň v Trnave počas svojej existencie v tomto meste (1646 - 1777) vyhotovila vyše 4950 titulov kníh a tlačí, ktoré podľa skromných odhadov predstavujú podľa H. Radvániho 6 až 7 miliónov kusov kníh a tlačí. Od prvej slovenskej tlače z r. 1648 až do r. 1777 bolo doteraz zaevidovaných 259 slovenských trnavských tlačí. Na vydavateľské dielo Trnavskej univerzity úspešne nadviazali bratislavské inštitúcie a tlačiarne.

Po premiestnení dobre fungujúcej Trnavskej univerzity do Budína, intelektuálne centrum na Slovensku sa presúva do Bratislavy, kde sa v roku 1784 otvára Generálny seminár ako centrálné hornouhorské školiace stredisko pre katolíckych kňazov a o dva roky neskôr (1786) sa Bratislava stáva sídlom Kráľovskej akadémie. Keď v roku 1803 slovenskí evanjelici otvorili Katedru reči a literatúry česko-slovenskej na Evanjelickom lýceu, môžeme povedať, že sa Bratislava stala centrom duchovného dorastu oboch hlavných vierovyznaní, čo malo podstatný význam pre plošné rozšírenie národného sebauvedomenia medzi pospolitým ľudom.

Slovenský živel v mestách i na vidieku pretrvával počas storočí existencie Uhorského kráľovstva i po začlenení Uhorska do Habsburskej ríše. Dnes už má naša historiografia dostatok písomných dokladov o tejto skutočnosti. Napríklad v Trnave, kde Slováci prevyšovali počtom etnikum nemecké a neskôr i maďarské, si museli svoje práva tvrdo vymáhať na kráľovskom dvore už v 15. storočí. Do týchto sporov zasahovali aj králi: Matej Korvín; Ferdinand a Leopold ustanovujú pravidlá spolunažívania a zastúpenia v správe mesta. Koncom 18. storočia sa v Trnave hovorí prevažne po slovensky. (1) Je prirodzené, že slovenský živel sa presadzoval aj na univerzite a prenikal aj do štátnej správy, hoci úradnou rečou bola latinčina, neskôr nemčina. (2)

Vychádzajúc z toho môžeme povedať, že univerzita vznikla a pôsobila v slovenskom prostredí. Význam tohto prostredia spočíva v implementácii slo-

Spoločenstvo kresťanské Slovensko píše J. E. Mons. Mariovi Giordanovi, apoštolskému nunciovi v SR

venského národa zvýraznením jeho jazykovej osobitosti a kultúrnej integrity. Poskytol slovenskému ľudu najdôležitejší komunikačný nástroj na rozvíjanie národnej literatúry a kultúry - spisovný jazyk. (3)

Skutočnosť, že na túto cestu vtedy ešte nenastúpili slovenskí evanjelici, veľkosť tohto kroku vonkoncom neumenšuje, pretože jednak išlo o majoritu obyvateľstva a jednak preto, že vystúpenie štúrovcov o pol storočia neskôr postavilo aj evanjelikov pred situáciu, že aj napriek Kollárovmu odporu i nesúhlasu českých kultúrnych predstaviteľov, zotrvanie pri češtine aj vďaka Bernolákovkej kodifikácii bolo už spoločensky a kultúrne neudržateľné. Neskôr práve „na báze jazykového zjednotenia v spisovnej reči sa mohol národnostný proces Slovákov začať i dovŕšiť a zjednotenie katolíkov v prvej spisovnej slovenčine bolo k tomu dôležitým impulzom.“ (4)

V súvislosti s Bernolákovou kodifikáciou treba ešte pripomenúť jeden dôležitý moment, ktorý sa v minulosti prehliadal a ktorý zvýrazňuje prof. Krajčovič: Bernoláková kodifikácia akceptovala nielen západoslovenský, ale aj stredoslovenský jazykový úzus ako západoslovensko-stredoslovenský jazykový prienik. Dominanciu západoslovenčiny spôsobila literárna prax bernolákovských spisovateľov, najmä J. Hollého a J. Fándlyho. „Kodifikačné spisy, ale aj bernolákovské texty z tohto obdobia zase ukazujú, že bernolákovčina odrážala javy kultúrnej slovenčiny v takej jazykovej situácii, ktorú charakterizoval jazykový západoslovensko-stredoslovenský kontakt. Bernoláková kodifikácia sa stala homogénnejšou, a to v neprospech stredoslovenských až v druhej fáze svojho vývinu, keď pribudlo nové kritérium spisovnosti - úzus dobrého autora alebo spisovateľa. Tým bol jazyk literárnych a iných diel spisovateľov západoslovenského pôvodu - J. Fándlyho a J. Hollého.“ (5)

Nástup štúrovcov môžeme dnes z nadhľadu hodnotiť ako historickú nutnosť, podmienenú vstupom do nového historického obdobia vývoja stredo- a juhovýchodného priestoru po vyhnaní Turkov a po skončení protihabsburských revolt a oslabení vplyvu maďarskej šľachty, ktorá sa spreneverila voči Viedenskému dvoru kolaboráciou s islamským svetom Osmanskej ríše, keď aj na Slovensku opäť vzrástol význam stredoslovenských banských miest i slovenského zemianstva, ktoré bolo početne silne zastúpené práve na Strednom Slovensku. (6) Je preto prirodzené a logické, že v Štúrovej úprave spisovného jazyka i v hodzovskohattalovskej tzv. opravenej slovenčine, stredoslovenské nárečie sa stalo bázou ďalšieho vývoja spisovnej slovenčiny aj v nasledujúcich obdobiach.

LITERATÚRA:

1. Šimončík, Jozef: *Mojej Trnave. K dejinám Trnavy a okolia. Trnava: B-print, 1998, s. 68.*
2. Varsík, Branislav: *Jazykový problém na Trnavskej univerzite. Bratislava: 1938.*
3. *Kultúrna západoslovenčina ako východisko pre Bernolákovu kodifikáciu spisovného jazyka Slovákov. In: Anton Bernolák - priekopník slovenčiny. Zborník príspevkov z konferencie „Anton Bernolák - priekopník slovenčiny“. Nové Zámky: Múzeum Jána Thaina, 2007, s. 32 - 35.*
4. Debnár, Ján: *Význam bernolákovskej spisovnej slovenčiny, jej existencia, zanik a dozrievanie. In: Zborník slovenskej muzeálnej spoločnosti, roč. 1998-1999. Martin: SMS, 2000, s. 59.*
5. Krajčovič, R.: *Bernoláková pravopisná kodifikácia ako vedecký fakt. In: Chovan, J.: Pamätnica Antona Bernoláka, Martin: MS, 1992, s. 73.*
6. Pauliny, E.: „Slowár“ A. Bernoláka ako katalyzátor výskumu slovenskej spoločnosti koncom 18. a začiatkom 19. storočia. (separát, 1972?), s. 403.

JULIÁNA JANÍKOVÁ

VATIKÁN (27. mája, RV) - V piatok o 18. hodine sa v aule Pavla VI. vo Vatikáne uskutočnil koncert vážnej hudby, ktorý venoval maďarský prezident Pál Schmitt pápežovi Benediktovi XVI. Koncert sa konal pri príležitosti 200. výročia narodenia skladateľa Franza Liszta a súčasného európskeho predsedníctva Maďarskej republiky. Skladby tohto skladateľa a klavírneho virtuóza zazneli v podaní Maďarského národného orchestra, Národného speváckeho zboru a sólistu Istvána Horvátha, pod taktovkou svetoznámeho maďarského klaviristu, skladateľa a dirigenta Zoltána Kocsisa. V programe koncertu bol Slávnostný pochod, ktorý Ferenz Liszt zložil v roku 1849 pri príležitosti stého výročia narodenia Johana Wolfganga a Goetheho, Ave Maria a 13. žalm, zhudobnený Lisztom počas rokov pobytu v Tivoli a v Ríme. Pred samotným koncertom sa Svätý Otec osobne stretol v jednej zo sál Auly Pavla VI. s prezidentom Maďarskej republiky. Po skončení koncertu Benedikt XVI. vo svojom príhovore k všetkým prítomným pripomenul pozadie vzniku a obsah jednotlivých diel Franza Liszta, predvedených na koncerte. Osobitne pripomenul 13. žalm, ktorým autor vyjadril svoju hlbokú vieru. Ako hovorí

Vaša Excelencia,

naša KBS na svojej internetovej stránke 28.5.2011 zverejnila informáciu, že vo Vatikáne sa 27. mája t. r. konal v aule Pavla VI. koncert pri príležitosti 200 - ročného výročia narodenia skladateľa Franza Liszta. (Podrobnosti sú v priloženom dokumente.) Pred koncertom sa Sv. Otec stretol s prezidentom Maďarskej republiky. Sv. Otec Benedikt XVI. na konci svojho príhovoru po koncerte o Franzovi Lisztovi okrem iného povedal, že F. Liszt bol „veľký maďarský hudobník“. Veľmi nás to mrzí, lebo toto nie je pravda a vidíme v tom pripravenú maďarskú taktiku.

Možno je Vám, Vaša Excelencia, známe, že PhDr. Miroslav Demko v ostatných rokoch publikoval sériu knižiek o F. Lisztovi. Okrem iných sú to: Stratený syn Slovenska Franz Liszt (Bratislava 2003); Franz Liszt compositeur slovaque (Suisse 2003), Cyrilo-metodské oslavy v Ríme roku 1863 a Franz Liszt (Bratislava 2008), Franz Liszt a jeho domovina (Bratislava 2007), Franz Liszt Ukradený skladateľ (preklad a české spracovanie: Neznáma fakta, 2010.), Totentanz Franza Liszta alebo Tanec Slovákov, Lisztova spoločnosť na Slovensku 2010.). Okrem toho M. Demko publikoval i články v slovenských periodikách a o F. Lisztovi písali aj iní autori, napr. M. Tkáč, L. Zrubec a i.

Existuje pokus poprieť fakty, ktoré uvádza M. Demko. Tento pokus vo vysokej miere súvisí okrem iného s cieľenou deformáciou vo výklade a používaní názvov a pojmov Uhorsko, uhorský - Maďar, Maďarsko, maďarský. Pre Slovákov a Slovensko v kontexte historických faktov a súčasného úsilia o de-

štrukciu Slovenskej republiky a o opakované poníženie a existenčné ohrozenie slovenského národa zo strany nášho južného suseda (ba aj z odinakaľ) je to veľmi vážny stav. (Fakty sú Vám, Vaša Excelencia, určite známe.) Preto je nevyhnutné prinášať a zverejňovať pravdu, upozorňovať na lži a vystríhať domácu i svetovú verejnosť pred hroziacimi udalosťami, ktoré sa o lži opierajú.

Podľa nášho úsudku za nepríjemnú chybu, ktorá sa stala vo Vatikáne, zodpovedajú slovenské a na Slovensku pôsobiace inštitúcie, orgány a authority. Dávno pred konaním tohto koncertu museli mať informácie a určite vedeli o jeho príprave, nemohli nevedieť o vážnej diskusii o národnom pôvode F. Liszta a o jej širšom kontexte, vedeli, že program maďarskej vlády a iných jej orgánov nemôže nemať práve vo Vatikáne aj toto pozadie. Preto bolo ich povinnosťou ochrániť Vatikán a najmä Sv. Otca pred možným nedeklarovaným využitím tejto udalosti aj na poľutovateľný mocenský zápas o tzv. Karpat-skú kotlinu, o potvrdzovanie „maďarstva“ v rozsahu bývalého Uhorska, o novú maďarizáciu Slovenska. Deje sa to i tak, že sa Slovensku a Slovákom kradnú nielen ich materiálne, ale aj duchovné poklady. Tak sa napr. mohlo stať, že okrem iného o aktivite Franza Liszta vo Vatikáne, o Lisztovej motivácii tejto aktivity, a to aj v kontakte so Sv. Otcom Piom IX. v polovici 19. storočia (pri tisícročnom výročí a oslavách príchodu sv. apoštolov, dnes spolupatrónov Európy, na územie starých Slovákov a na ich definitívnu kristianizáciu a príklonnosť k Rímu) sa cielene na rozličných úrovniach „zabúda“. Význam a výpovedná sila skladby F. Liszta k

Svätý Otec, „Je to žalm, v ktorom sa modliaci nachádzajú v ťažkej situácii, je obkľúčený nepriateľom, a cíti sa opustený Bohom. Toto vyjadruje slovami „Dokedy Pane?“, ktoré štyrikrát zaznejú v speve tenoristu. Je to zvolanie človeka a celého ľudstva, ktoré cíti ťažobu zla existujúceho vo svete. Lisztova hudba nám sprostredkuje precítenie tejto ťažoby a úzkosti. Avšak Boh neopúšťa. Vie to žalmista a vie to aj Franz Liszt ako muž viery. Z tejto úzkosti sa rodí plná dôvera, ktorá vedie k radosti. „Moje srdce sa teší z tvojej pomoci. Budem spievať Pánovi, že ma zahŕňa dobrodeniami.“ V tomto momente sa Lisztova hudba premieňa: tenor, chór a orchester intonujú hymnus plnej dôvery v Boha, ktorý nikdy nezradí, nikdy nezabúda a nikdy neopúšťa.“ Na záver svojho príhovoru Benedikt XVI. dodal, že „veľký maďarský hudobník sa tento žalm viac modlil ako komponoval, alebo lepšie povedané, modlil sa ho skôr ako ho skomponoval.“

TK KBS - ZAHKoncert venovaný pápežovi maďarským prezidentom (TK KBS, RV jš; dj), 20110528003 Vydané dňa 28. 5. 2011

tejto príležitosti sa jednoducho zamlčuje - lebo ide o akt posilnenia identity a kresťanských koreňov Slovákov a (ešte stále) kresťanského Slovenska. (Pripomínáme aj najnovšiu aktivitu tzv. Reformovanej cirkvi v Maďarsku a na Slovensku s jej jednoznačným etnickým cieľom.) Túto zvláštnosť a pre nás nepochopiteľný fakt, bohužiaľ, vidíme aj v priestore katolíckej inštitúcie našich sudov, u našich predstaviteľov zasa v podceňovaní jeho dôsledkov.

Vaša Excelencia,

v týchto súvislostiach si dovoľujeme požiadať Vás, aby ste aspoň dodatočne správne a pravdivo informovali Vatikán a Sv. Otca o uvedených skutočnostiach. Nemožno zmeniť, čo sa stalo, možno a treba však povedať pravdu, chyby naprávať a predísť ďalším podobným omylom. Opakujeme: Pre Slovákov a Slovensko v terajšom stave jeho ohrozenia je toto mimoriadne vážna skutočnosť. Práve preto a práve tu, v štruktúre Katolíckej cirkvi, očakávame porozumenie a pomoc. Nepoznáme lepšiu cestu, než je naša prosba k Vám.

S úctou

členovia SKS

J. MATULA, JUDR. S. LEHOŤÁK,

ING. X. DUCHOŇOVÁ,

MGR. V. KRÁĽOVÁ,

ING. E. URMINSKÝ,

PROF. PHDR. Á. KRÁĽ, DRSC., ING. J. JURČ,

ING. P. KOŠTÚR,

ING. J. BLAŽO,

JUDR. J. PORUBSKÝ,

DOC. PHDR. J. DARMO, CSC.

Božie tresty? Dnes cenzurované!

Tém, ktoré sú pre dnešnú demokratickú spoločnosť „nekorektné“, neustále pribúda. Homosexualita, smilstvo, satan a peklo. Patria k nim aj Božie tresty. A to platí nielen v nevereckom prostredí, ale aj v samotnej neomodernizmom kontaminovanej cirkvi. Božie tresty sú skratka tabu. Po nedávnej tragédii v nemeckom Duisburgu, kde dav na techno párty ušľapal niekoľko ľudí, sa nemeckí biskupi predbiehali v uistení, že určite nešlo o Boží trest - je predsa absurdné, aby milosrdný Boh „trestal“ nevinné prejavy mladíckych radovánok. Len rakúsky svätiaci biskup Msgr. Andreas Laun zo Salzburgu mal odvahu povedať, že duisburské udalosti mohli byť Boží trest. Pretože nešlo o žiadnu „nevinnú“ radosť. Vedť to, čo sa deje na techno párty po celom svete, je všeobecne známe: alkohol, drogy, hetero- i homosexuálne orgie, a to všetko za revu monotónnej klaksónovej muziky.

Médiá sa do biskupa Launa okamžite pustili ako do „bezcitného cynika“, ktorý vraj nemá dostatočnú úctu k obetiam tragédie. Svoje si presadili aj zástancovia „progressívnych“ prúdov vo vnútri Katolíckej cirkvi. Scenár bol skoro navlas taký istý ako u Msgr. Gerharda Wagnera, farára vo Windischgarstene v lineckej diecéze začiatkom minulého roka. Aj on sa stal „mediálnym vyvrhelom“, pretože pripustil, že hurikán Kathrine, ktorý spustošil americké New Orleans, mohol byť Boží trest za tamojšie obrovské potratové kliniky a pochod homosexuálov, najmasovejší v Spojených štátoch. Kvôli tomuto prehláseniu sa nesmel stať lineckým svätiacim biskupom aj napriek tomu, že ho pôvodne menoval pápež. Napokon kapituloval aj Rím.

Boh netrestá, tak znie dogma súčasného liberalizmu, mimocirkevného, aj vnútrocirkevného. Boh sa iba zhovievavo a nečinne prizera, ako sa mládež baví na techno párty a ako sa na celom svete legalizujú potraty, eutanázie a homosexuálne partnerstvá (vedť možno práve toto je onen „pokrok“ smerom k bodu omega, ktorým je podľa Teilharda de Chardin kozmický Kristus). Katolícky katechizmus však učí pravý opak: Boh dobré odmeňuje a zlé trestá. Nie až na večnosti, ale častokrát už tu na zemi. Sväté písmo nám na to poskytuje dostatok dôkazov a pre katolíka, ak chce byť katolíkom naozaj, je záväzná veriť mu. Sodomu a Gomoru zničil Boh ohňom a sírou pre hriechy smilstva, zvlášť homosexuálneho; Egypt sužoval desiatimi ranami, pretože odmietal darovať slobodu vyvolenému národu a dokonca vraždil jeho novonarodených synov. Nabuchodonozora ne-

chal zničiť Jeruzalem, pretože Židia sa poškvrňovali modloslužbou pohanským bohom a napokon - presne podľa Kristovej predpovede - dopustil zničenie Jeruzalema Rimami, keď židovskí predstavitelia odmietali prijať Ježiša ako Mesiáša a Syna Božieho. Žeby teda Boh v modernej dobe trestať prestal? Zmieril sa napokon s tými istými hriechmi, ktoré predtým tak prísne odplácal a ktoré dnes narastú do gigantických rozmerov?

Samozrejme, neviem s istotou povedať, že tragédia v Duisburgu bola Boží trest, vyličiť to však taktiež nemôžem - a naopak, s ohľadom na Sväté písmo to musím dokonca pokladať za vysoko pravdepodobné. To isté sa týka aj povodní u nás a na celom svete ako aj ďalších katastrof. Vo svojom veku si spomínam už na všeličo, ale v mojom detstve, ba ani v mladosti, sa pohromy v takom rozsahu, v akom ich poznáme dnes, jednoducho nevyskytovali. Akoby ich priamoúmerne pribúdalo s nárastom bezbožnosti a s rúhaním sa voči Ježišovi Kristovi. Akoby rástli zároveň s nárastom homosexuálneho smilstva, pomografie, vrážd nenarodených detí a starých ľudí. Napokon to potvrdzuje aj Panna Mária vo Fatime aj v ďalších zjaveniach. Boh však vo svojej veľkej láske odhaľuje aj svoje tresty ako priamy a prirodzený dôsledok hriechu. Epidémia AIDS by už dávno zmizla (a ani by nevznikla), keby ľudia rešpektovali sieste a deviate prikázanie.

Lenže človek súčasnosti to všetko ignoruje. Keď Jonáš v Ninive upozornil na hroziaci Boží trest zničenia mesta ako následok hriechov jeho obyvateľov, ľudia sa obrátili a konali pokánie. Keby takto Jonáš vystupoval dnes, médiá by ho skôr označili za „cynika“ (prípadne by ho postihlo aj niečo horšie) - a pripojili by sa k nim aj neomodernisticky zmýšľajúci zástupcovia kléru. Božie tresty sú však realitou, potvrdenou Svätým písmom, tradíciou aj prostou ľudskou skúsenosťou tých, ktorí doposiaľ neprepadli hriechu natoľko, že stratili zmysel pre realitu. Božie tresty nechcú človeka zničiť. Ani zatratiť. Chcú mu pomôcť k obráteniu, lebo najväčším nešťastím človeka nie je postihnutie živelnou katastrofou či dokonca smrťou v ohni alebo vode, ale strata večného života s Bohom - a to je peklo. Čím skôr to ľudstvo pochopí (cirkevných liberálov nevynímajúc), tým lepšie preňho.

RADOMÍR MALÝ

Preložila K. Dž.

KULTÚRA

dvojtyždenník závislý od etiky

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. - Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnícká 41, 841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: *Július Binder* (predseda), *Anton Hlinka*, *Richard Marsina*, *Tibor Kovalik* (Kanada), *Vladimír Kubovčík*. - Šéfredaktor: *Teodor Križka*. - Cena jedného čísla je 1,20 € - Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s.,

Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O.BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlač@slposta.sk. - Telefónické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 - Registračné číslo EV 757/08. - Nevyžiadané rukopisy nevraciamy. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk - www.kultura-fb.sk - Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR - ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

POVAHA

Hrabivec, vypočítavec, arogantný nafúkanec, ješitný domýšľavec, diletant loviaci v cudzích vodách, zlodej nápadov; to sú len niektoré z mnohých prívlastkov, ktorými častuje vďačná Európa jedného zo svojich najväčších synov už päť storočí. Človek má po prečítaní podobných „kritických“ príspevkov pocit, že mu predkladajú na prečítanie život nejakého ordinárneho hulváta, ktorý sa akýmsi nedopatrením doplazil do Ameriky, a tak je o ňom treba čo-to napísať. Jeho proklamovaná zbožnosť sa berie ako pretvárika alebo dobové kliše. Jedine, čo sa oceňuje, je jeho nezloňná vôľa, ktorá je taká evidentná, že sa nedá poprieť, ale práve preto ju treba pošpiniť a priradiť jej nízke motívy. Ako prvý príznak Kolumbovej nenádytnosti sa zväčša uvádzajú jeho podmienky, ktoré predložil dvoru pred cestou. To, že chce byť admirálom, miestokráľom, sudcom obchodných sporov, rentierom jedného desiatku z nových území, sa hodnotí ako bezuzdná hrabivosť a drzosť, nie ako oprávnená požiadavka. Potom nasleduje jeho neustále vypytovanie sa Indiánov na zlato, jeho posadnutosť zlatom. A je tu samozrejme jeho chuť rozkazovať a vnucovať svoju vôľu. Keď sa však pozrieme na iné historické postavy, ktoré sa naopak tešia priazni dejepiscov, zistíme, že taký Cromwell, Napoleon, Cezar alebo Mohamed vykazujú ťažkosť omnoho väčšiu, hrabivosť horšie maskovanú a drzosť nesmiernu. Takže sa musíme nevdokovať: kdeže sa vzala tá nadmiera kritičnosti? Čo tak irituje na veľkom admirálovi všetkých forsirovačov pokroku? Spupnosť to asi nebude, tej mali ich mocní miláčikovia, vrátane tých revolučných, vždy viac než dost. Čoho sa im však nedostávalo, to bola práve ona katolícka zbožnosť, taká typická pre Kolumba, to pomenovanie všetkých objavených miest po Spasiteľovi, Panne Márii, to krstienie Indiánov, to vypisovanie Svätému otcovi o oslobodení Jeruzalema a krížovej výprave... Toto predsa nemôže byť hrdina pokrovej historiografie!

Koho to tu vlastne sprostredkovane počujeme ústami tzv. vedý? Niekoľko, komu Kolumbus ublížil, komu ukradol milióny duší, komu vzal vládu nad polovicou zeme. Kedy však práve tomuto pánovi prekazala práve ľudská hrabivosť, spupnosť a podvodnosť? To všetko je len zásterka. To, čo irituje, je Kolumbus nesúci kríž.

Nič neodhaľuje Kolumbovu povahu lepšie ako jeho predsmrtný spis Libro de las Profecias (Kniha prorociev). V ňom sa vyznáva z inšpirácie, ktorá ho viedla k zámeriským objavom. Bolo to Písmo sväté, konkrétne prorocstvo Izaiáša 51, 5: „...na mňa čakajú ostrovy a nadejú sa na moje rameno,“ v ktorom videl predobraz svojej cesty a spásy doneseney Indiánom. Tento muž, plaviaci sa s námorníkmi hrubých mravov, sa každý deň modlil modlitby hodín, ako mu to prikazovala regula františkánskeho terciára. Jeho postoj k Indiánom nám opísal Bartolomej de Las Casas, ktorý ho poznal osobne. Vykreslil Kolumba ako pravého kresťana, neopovrhujúceho barským detinstvom divochov, ale naopak, otcovsky zhovievavého a dôverčivého. V dochovaných torzách jeho cestovného denníka môžeme čítať o Indiánoch: „Čoskoro som poznal, že sú to ľudia, ktorých získame pre naše sväté náboženstvo omnoho lepšie a istejšie prívätivosťou a dobrotou než mečom, a preto som sa rozhodol, že si ich priateľsky nakloním. ...Náboženstvo nemajú asi žiadne, ale pretože sú to ľudia dobrého srdca, verím, že bez väčších problémov prijímú krst.“ Kolumbus, pravda, nepoznal ľudozrútskych Karibov a zvrhlých Aztékov či Inkov. Indiáni z ostrova Española boli oproti

nim skutoční dobráci. Pri druhom príchode na ostrov Española, keď všetci Španieli, vrátane knaza otca Boyla, podozrievali náčelníka Guakanahariga z nelojálnosti, Kolumbus naopak zaháňal podozrenia a veril tomuto „kazikovi“. Uprostred besov závisť a chamtivosť to bol práve on, kto si uchoval odstup od mamonu, pretože mu bol prostriedkom, a nie cieľom. Cieľom k čomu? Neuveriteľné v čase rozbuženej renesancie: ku krížovej výprave a k oslobodeniu Jeruzalema. Táto vec ho zamestnávala natoľko, že sa dochovala korešpondencia medzi ním a pápežom na túto tému a ešte tesne pred smrťou píše pápežovi Alexandrovi VII. spravodlivý list, že neuskutočnil svoj sľub a neoslobodil Svätý hrob. A v záвете pamätá naň a prikazuje synovi, aby v janovskej banke otvoril konto na tento účel. Kde je tu spupnosť, kde hrabivosť?

nquisty Bernálovi Diaz del Castillo, ktorý v Pravdivej histórii dobývania Mexika vykreslil ako očitý svedok túto kultúru: „...tie kraje boli plné obetí a zla, veď len v meste Mexiku a v niekoľkých obciach ležiacich pri jazere zabíjali každoročne cez dvetisíc malých aj veľkých osôb [...] v iných provinciách bol vraj počet ešte vyšší; a obetovanie bolo sprevádzané rôznymi ohavnosťami [...] Mali vo zvyku obetovať tváre a uši, jazyky, pery, hrude, paže a mäsité časti tela, nohy, ba aj prirodzenie a mali na to nože z pazúrika [...] okrem toho boli Indiáni väčšinou pohlavne zvrátení, obzvlášť tí, čo žili na pobreží a v teplých krajinách, a to natoľko, že chlapci tam chodili oblečení do ženských šiat, aby si to diabolicky hnusné obcovanie uľahčili; ďalej: jedli ľudské mäso, ako my jeme hovädzie mäso z jatiek, a vo všetkých obciach majú žaláre z hrubých trámov [...] a do nich dávajú mnohých Indiánov a Indiánky i chlapcov, aby stlští, a keď stlští, tak ich obetujú a jedia...“

Amerike. Len bezbrehé temno od pólu po pól a celý kontinent pod vládou satana.

Tieto pekelné ohavnosti zanikli vďaka jednému mužovi, ktorý preplával Atlantik a priniesol Indiánom svetlo kresťanstva. Hnev pekelných mocností proti nemu preto nepozná medzi. Toto je jeho dielo a na ničom inom v súvislosti s ním až tak nezáleží.

ODMENA

Zadržaná mzda volá do neba o pomstu. Tak vraví náš Pán. Kolumbova pozemská mzda mešká už cez päťsto rokov. Zaiste je mu to už jedno. Dosiahnuší odmeny večnej málo sa stará asi o svetské uznanie. Sliny do neba nedoletia a sterilné hádky škrabákov od pera nerušia šum anjelských krídel. Je však jedna inštitúcia, ktorá stojí na rozhraní Neba a Zeme, aby sprostredkovala medzi Bohom a ľuďmi, a tou je Cirkev. Jej odmeny vydané tu na Zemi sú platné zároveň aj v Nebi; čo ona zviaže tu dole,

Krištof Kolumbus (2)

Takto spomína del Castillo na Tenochtitlan, hlavné mesto Aztékov: „Spomínam si, že na námestí, kde stáli svätyne, boli zložené také hromady lebiek nebožtíkov, že súdiac podľa toho, ako boli naskladané, bolo ich snád viac než stotisíc, a ešte raz vravím: cez stotisíc; a na druhej strane námestia bolo mnoho hromád hnátov, nespočetných kostí z mŕtvol a pozdĺž námestia mali na koloch napichnuté hlavy...“

Samotní Indiáni, ktorí boli v područí Aztékov, vítali Cortéza ako vysloboditeľa a bojovali s ním proti ohavnej tyranii, ktorú inak samozrejme sami tiež uskutočňovali.

Ako vidieť, bola to skutočná rajská idylka. A že severoamerickí Indiáni nezaostávali za juhoamerickými, o tom svedčí Charlevoix vo svojom popise Hurónov, spojencov Francúzov v boji proti Irokézom: „Tí potom začali konať svoje obvyklé krutosti na zajatcoch a zjedli jedného z tých, ktorí boli zabíj, čo vyvolalo u Francúzov hrôzu.“ Antropofágia bola zrejme jedným z hlavných koníčkov tohto úctyhodného kultúrneho okruhu.

O ohavnosti ich náboženstva, či skôr démonolatrie, je zbytočné sa podrobne šír. Tu zlyháva fantázia starého kontinentu, kde sa aj v najtemnejších dobách dralo na povrch svetlo zo záplavy bahna. Nič také nevidíme v predkolumbovskej

bude zviazané aj hore, a čo rozviaže, bude taktiež rozviazané aj tam. O uznanie Cirkvi by tento jej verný syn zaiste stál. Boli časy, keď nebol ďaleko od pozdvihnutia na oltár.

Celá kauza sa začala roku 1844, keď Antoine Felix Valblettes, neskorší gróf Roselly de Lorgues, vydal svoju knihu Kríž v dvoch svetoch, rozpráva júcu o Kolumbovi ako o svätcovi. Neskôr sa z Rosellyho stal hlavný postulátor Kolumbovej kauzy pri Svätej stolici. Záležitost' sa ťahala takmer päťdesiat rokov, pápeži sa striedali, takmer tisíc biskupov podpísalo žiadosť o svätorečenie, pripojila sa aj španielska kráľovná. Vynikajúci spisovateľ Léon Bloy sa zapojil do kampane svojím spisom Objaviteľ Glóbu. Predchádzalo a nasledovalo ho mnoho ďalších.

Pápež Pius IX. bol veľmi naklonený tejto myšlienke. Napísal grófovi Rosellymu dvojnásobné breve, ktoré vplne uznávajú evanjelizačné ciele Kolumbove. Aj pápež Lev XIII. vydáva 10. januára 1887 breve, kde doslovne píše, že cieľom všetkých Kolumbových útrap bolo zvestovanie evanjelia a že Kolumbove činy v Novom svete boli tak všestranné a veľké, že môže byť porovnaný len s málokým. Nakoniec však celá kauza stroskotáva na údajnom konkubinate s Beatriz, ktorý začínajú spísavať ako fakt aj niektorí cirkevní spisova-

telia, napr. Msgr. Sanguinetti. Ten je za to obvinený grófom Rosellym, že jeho písanie je „židomurárskym a protestantským výplodom“. Toto v tej dobe tak odvažné obvinenie nám po skúsenostiach s dvadsiatym storočím nemusí pripadať až také nafúknuté.

Kolumbus je nakoniec kompromisne označený pápežom Levom XIII. v encyklike De Christophoro Columbo za muža mimoriadnych zásluh o ľudskú spoločnosť, čo vyznieva skutočne tým najneutrálnejším možným spôsobom. Samozrejme prihliada sa na to, že bol katolík a širil vieru. Tým bola kauza Kolumbovho blahorečenia definitívne pochovaná. Gróf Roselly ešte dostal vyznamenanie, aby nemal zrejme pocit, že sa pachtil celý život len tak nazmar, a o pár rokov zomrel. Po smrti (aké milé) bol označený dokonca za podvodníka. Jeho údajné podvody spočívali v tom, že kolumbovské dokumenty interpretoval v Kolumbov prospech. Ak by ich interpretoval v Kolumbov neprospech, tak by bol samozrejme zaslúžilým mužom vedy. Všetkých tisíc kardinálov a biskupov, čo podpísali postuláciu, bolo samozrejme tiež podvodníkmi. Veď nakoniec aj celá Cirkev je len znôška podvodníkov, ako dobre vedia všetci priatelia voľnej myšlienky.

Som samozrejme vzdialený od toho, aby som popieral rozhodnutia magistéria. Len si tak spomínam na niektorých svätých vládcov, sv. Štefana Arpádovca, sv. Leopolda, sv. Ľudovíta či sv. Olafa, o ktorom čítame v ságe Snorriho Sturlusona, že keď potláčal sedliacke povstanie (už po svojej konverzii), tak „štedrý kráľ štiepal lebký sedliacke“ a „svojím mečom zasiahol Torgeira z Kvistsstadovcov [...] Keď klesol Torgeir k zemi, riekol mu kráľ: ‚Nemal som pravdu, Torgeir, keď som ti povedal, že z nášho súboja nevyjdeš ako víťaz?‘. Nedá sa to ľahko označiť ako krutosť a spupnosť? A ktohovie kto z tých horeuvedených by splnil náročné kritériá kladené dnes na objaviteľa Ameriky.

Je jedna vec, ktorá však Kolumbovi vynahradi všetky ústrky a príkoria. Nepochybne všetky tie zachránené duše ho velebila v Nebi a aj jeho spupnú posadnutosť plavbou cez Oceán. Pramalo sa starajú o špekulácie komisií, univerzít a vedeckých ústavov, keď za to, že teraz môžu hľadiet' na slávu Božiu, vďačia práve jemu. Pretože Krištof Kolumbus bol predovšetkým objaviteľ ich duší a až potom Nového sveta. A k tejto sláve už nemá svet čo dodať.

BRANISLAV MICHALKA

Kto je na vine? Ľud alebo biskupi?

Malá Maltská republika, s počtom obyvateľov približne rovnakým ako Brno, bola doposiaľ spolu s trpasličou Andorrou jedinou európskou krajinou, ktorá nepovoľovala rozvodov uzavretých manželstiev. Bola - dnes už nie je. Občania totiž v referende rozhodli tesnou väčšinou v prospech zla.

Musím sa priznať, že ma to mrzí dvojnásobne. Minulý rok som navštívil Maltu osobne a tento najkatolíckejší národ Európy som si naozaj zamiloval. O tom, že Malťania berú vieru a Desatoro vážne, svedčí okrem iného aj extrémne nízka kriminalita. Občania v opustených uličkách nechávajú svoje príbytky otvorené aj v noci, na menšom ostrove Gozo, kde žije štyridsať tisíc obyvateľov a nedeľná účasť na svätej omši je stopercentná (na celej Malte je to sedemdesiat percent), neexistuje podľa slova našej sprievodkyne vôbec žiadna kriminalita - krádeže, lúpeže, finančné podvody, prepadnutia, znásilnenia či vraždy. Potraty sú tu nielen zakázané, ale trestná je aj ich obhajoba a podobne je to aj u eutanáziou. Farmaceuti nesmú predávať antikoncepciu, zákon zakazuje aj pornografiu, v televízii sa nesmú premietat' filmy a v trafikách zas predávať časopisy s pornografickým obsahom.

Prečo teda katolícki Malťania, aj keď síce iba tesnou väčšinou, ustúpili v referende rozvodovej nemravnosti? Iste, dá sa argumentovať tým, že rozvodová prax zostane i tak omnoho prísnejšia než v iných štátoch (manželský vzťah bude možné rozviesť až po štyroch rokoch, aj to len vtedy, keď sa preukáže, že manželstvo nefunguje a že je postarané o deti), ale už bol urobený prvý krok smerom ku zlu - a je reálne nebezpečenstvo, hraničiace až s istotou, že orgány EÚ budú vyvíjať nátlak ešte ďalej.

Nepochopiteľné je však jedno. Maltská ústava obsahuje článok, ktorý požaduje súlad legislatívy s katolíckou morálkou - ako ma informoval jeden maltský dominikán. V tom zmysle má maltský episkopát právo zablokovať každý nemravný zá-

kon. Prečo to teda maltskí biskupi na čele s arcibiskupom Paulom Cremonom nevyužili a nevetovali návrh na referendum už pred rokom? Celá ich aktivita sa obmedzila iba na prehlásenie, v ktorom vyzývali veriacich, aby hlasovali proti návrhu socialistov na legalizáciu rozvodov, čo bolo určite správne. Aký to však mohlo mať účinok, keď vplyvní teológovia vyučujúci v oboch seminároch verejne vyzývali na ignorovanie tejto výzvy a nabádali katolíkov, aby hlasovali za rozvodov - bez toho, aby boli za tento svoj postoj čo i len pokarhaní alebo potrestaní odňatím kanonickej misie - čo by si isto aj zaslúžili?

Vrchol kapitulantsva však predviedol maltský arcibiskup Cremona bezprostredne po referende. Vyjadril síce ľútosť nad jeho výsledkom, zároveň sa však ospravedlnil (!) tým, ktorých sa vraj episkopát svojím „kategorickým vyjadrením proti rozvodom dotkol.“ Tragika pokoncilového katolicizmu: mlčať pri nemravných zákonoch a opatreniach, pokiaľ sa len dá, a keď už predsa len pozdvihne svoj hlas proti, tak sa treba ospravedlniť. Áno, ospravedľujeme sa za všetko, aj za to, že vôbec ešte existujeme, že sme sa ako Katolícka cirkev doteraz nerozpustili a nevytvorili novú vetvu New Age.

Nešťastný výsledok maltského rozvodového referenda padá teda na hlavu tamojšieho episkopátu. Vec síce teoreticky nie je stratená doposiaľ - o legalizácii rozvodov musí ešte rozhodnúť parlament, nota bene episkopát ho môže podľa ústavy aj uznesenia parlamentu zablokovať (pretože ide o etickú záležitosť); no podľa toho, čo biskupi predviedli, by bolo naivné očakávať od nich čosi také. Nezozdáva teda nič iné, než modlitba za maltský národ, aby navzdory nedôstojnému robeniu kompromisov svojich pastierov odmietol ďalšie kroky po šikmej ploche, ku ktorým ho budú stále viac a viac tlačiť. Kiež by dal Boh...

RADOMÍR MALÝ

Preložila Katarína Džunková